משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה תרומות

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה תרומות

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-תרומות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 7
משנה ה 9
משנה ו 11
משנה ז 11
משנה ח 13
משנה ט 13
משנה י 13
פרק ב 14
משנה א 14
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ד 17
משנה ה 18
משנה ו 18
פרק ג 18
משנה א 18
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 21
משנה ה 22
משנה ו 23
משנה ז 23
משנה ח 23
משנה ט 24
פרק ד 24
משנה א 24
משנה ב 25
משנה ג 25
משנה ד 26
משנה ה 28
משנה ו 29
משנה ז 29
משנה ח 29
משנה ט 30
משנה י 30
משנה יא 30
משנה יב 31
משנה יג 31
פרק ה 31
משנה א 31
משנה ב 34
משנה ג 36
משנה ד 36
משנה ה 37
משנה ו 37
משנה ז 37
משנה ח 38
משנה ט 38
פרק ו 40
משנה א 40
משנה ב 41
משנה ג 42
משנה ד 42
משנה ה 43
משנה ו 43
פרק ז 43
משנה א 43
משנה ב 45

משנה ג 45
משנה ה 46
משנה ו 47
משנה ז 47
פרק ח 47
משנה א 47
משנה ב 49
משנה ג 49
משנה ד 50
משנה ה 50
משנה ו 50
משנה ז 50
משנה ח 51
משנה ט 51
משנה יא 52
משנה יב 52
פרק ט 53
משנה א 53
משנה ב 53
משנה ג 53
משנה ד 54
משנה ה 55
משנה ו 55
משנה ז 55
פרק י 56
משנה א 56
משנה ב 57
משנה ג 57
משנה ד 57
משנה ה 58
משנה ו 58
משנה ז 58
משנה ח 58
משנה ט 60
משנה י 60
משנה יא 61
משנה יב 61
פרק יא 61
משנה א 61
משנה ב 62
משנה ג 62
משנה ד 63
משנה ה 63
משנה ז 63
משנה ח 64
משנה ט 65
משנה י 66

פרק א

משנה א

ירושלמי (הל' א) ר' שמואל בר נחמן שמע לון לכולהון מן הכא דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה(שמות כ"ה:ב') פרט לנכרי מאת בני ישראל פרט לקטן אשר ידבנו לבו פרט לחרש שוטה דידבנו משמע דיש בו דעת לנדב כדדרשינן פ' טרף בקלפי (יומא דף מג.)והניח מי שיש לו דעת להניח ותימה דלא ממעט קטן מידבנו לבו ויש לומר משום דכשבא לעונת נדרים יש בו דעת לנדב וזאת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם את שאינו שלו עוד דריש התם מהאי קרא כן תרימו גם אתם אתם ולא שותפין אתם ולא אפוטרופין ופריך והא תני שותפין שתרמו זה אחר זה והוא משנה לקמן (בפ"ג מ"ב) לא פריך לר' עקיבא דאמר התם תרומת שניהן תרומה דלדידיה ניחא דלא קדשה אלא כל אחד לפי חלקו כמו שאפרש שם אבל לרבנן פריך דאמרי תרומת הראשון תרומה ומשני כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר ופריך כלום למדו מתרומה גדולה אלא מתרומת מעשר אלא כאן להלכה כאן למעשר כלומר דיעבד תרומתו תרומה דשותפין לא קפדי אהדדי וחשיב כאילו מדעת חברו אבל לכתחלה לא יתרום גזירה שותף דלא קפיד אטו שותף דקפיד ותו פריך ולא אפוטרופין והתנן יתומים שסמכו אצל בעה"ב או שמינה להן אפוטרופין חייב לעשר את פירותיהן ומשני כאן באפוטרופין לעולם כאן באפוטרופין לשעה ופריך ר' יוזי אם באפוטרופין לעולם בדא תנן מוכר מטלטלין וזנן אבל לא קרקעות אלא כאן ביתום שאינו קטן ואותה משנה בפרק הניזקין (גיטין דף נב.) ומשני כאן לאכול כאן להניח:

ירושלמי (שם) מאן תנא חרש דלא כר' יהודה דתניא א"ר יהודה מעשה בבניו של ר' יוחנן בן גודגדא שהיו חרשים והיו כל טהרות שבירושלים נעשין על גביהן ועוד תנא בפ' חרש (דף קיג.) ובריש מי שהחשיך (שבת דף קנג.) דתניא ר' יצחק אומר משום ר' אליעזר תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק ומשמע התם דהוא הדין אשת חרש ספיקא היא וחייבין עליה אשם תלוי למאן דלא בעי חתיכה מב' חתיכות ולפי הך סברא לרבי יהודה דהכא מייתי ראיה מבניו של רבי יוחנן בן גודגדא חרש ודאי חייבין על אשתו משום אשת איש דקסבר דעת חרש דעתא צילותא ולא דעתא קלישתא ומשני לכאורה דר' יוחנן בן גודגדא כרבי יהודה דמאי דעבדי בניו על פי אביהן הוו עבדי ותימה דאמרינן התם ביבמות (קיב:) העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שיוצאה בגט ואמר רבא (דף קיג.) מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שטר חוב זה הרי זה מגורשת מי לא א"ר יוחנן

לא בעינן דעתא הכא נמי לא בעינן דעתא והשתא מנא ליה הא דלמא כרבי יהודה ס"ל דחרשא דעתא צילתא דלכאורה כוותיה סבירא ליה כדפרשינן ועוד קשה טפי הא דפריך התם פשיטא דמאי פשיטא כיון דאיכא למימר דסבר לה כרבי יהודה וי"ל דסוגיא דהתם כרבנן דפליגא עליה דר' יהודה דמסיים בה בתוספתא (פ"א) ובירושלמי (שם) אמרו לו משם ראיה שהטהרות אין צריכות מחשבה ונעשות על גבי חרש שוטה וקטן אבל תרומות ומעשרות צריכין מחשבה ומתניתין דיבמות מוכחא דאתיא כרבנן מדקאמרו לו אף זו כיוצא בה כלומר פקחת שנתחרשה אע"פ שקידושיה דאורייתא לפי שר' יוחנן בן נורי אמר ברישא דאינה יוצאה עולמית כאיש שנתחרש דלא יוציא עולמית ואי טעמא דר' יוחנן הסנדלר משום דחשיב דעתה דעתא צילתא אפי' איש נמי:

ירושל' (שם) סימני שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו והמאבד מה שנותנים לו אמר רב הונא והוא שכולם בו ורבי יוחנן פליג התם ואמר אפי' אחת מהם. עוד ירושל' (שם) מאן תני קטן דלא כר' יהודה דתני קטן שהניחו אביו במוקשה והיה תורם ואביו מוכר על ידו תרומתו תרומה לא הוא שתרם אלא אביו שזימן על ידו אבל בתוספתא גרסינן אמרו לו לא הוא שתרם ויש טעות סופר בירושל':

נכרי. בריש האיש מקדש (קידושין דף מא:) ממעט ליה מדכתיב אתם מה אתם בני ברית וכן בירושל'(שם):

משנה ב

לא יתרום לכתחלה שצריך להשמיע לאזנו כשמברך כדאמרינן בפרק היה קורא (ברכות דף טו.) ומייתי התם פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה בקריאת שמע:

שאינו שומע ולא מדבר. לאו כלל הוא דבריש חגיגה תני חרש ומדבר ולא שומע בכלל ובפרק מצות חליצה (יבמות דף קד:) לענין חליצה:

משנה ג

רבי יהודה אומר תרומתו תרומה. לכתחלה לא יתרום אבל דיעבד תרומתו תרומה ורבי יהודה לטעמיה כדאמרינן ובכל הספרים גרסי' בשילהי יוצא דופן (נדה דף מו:) ר' יהודה אומר אין תרומתו תרומה דמייתי לה אפלוגתא דרב אסי ורב כהנא דפליגי במופלא סמוך לאיש אי דאורייתא אי דרבנן ופריך מדר' יוסי דסברוה קסבר ר' יוסי תרומה דאורייתא בזמן הזה אי אמרת בשלמא דאורייתא אתי גברא דאורייתא ומתקן טיבלא דאורייתא אלא אי אמרת דרבנן אתי גברא דרבנן ומתקן טבלא דאורייתא וקשה לפי אותה גירסא דאדפריך ליה מדר' יוסי ליסייעיה מדרבי יהודה דאי מופלא סמוך לאיש דאורייתא אמאי אין תרומתו תרומה אבל אי גרסינן תרומתו תרומה ניחא דמדר' יהודה ליכא לא תיובתא

ולא סייעתא דאפילו בלא הגיע לעונת נדרים קאמר תרומתו תרומה וטעמא משום דלא יליף תרומה מאיש אשר ידבנו לבו דדריש איש פרט לקטן כדדרשי רבנן כדפרשינן לעיל ועוד מוכח לעיל בהדיא דלר' יהודה תרומתו תרומה דקאמר מאן תני קטן דלא כר' יהודה והא דמייתי התם ראיה מברייתא דמקשה ולא מייתי ראיה ממתני' דהכא משום דהוה אמינא מדנקט ר' יהודה קטן שלא הביא שתי שערות משמע דבסמוך להבאת שערות אירי אלא שעדיין לא הביא ור' יוסי לפרושי דברי ר' יהודה אתי אבל ברייתא דמקשה קתני קטן סתם משמע כל קטן ובירושלמי דיבמות בפ' בית שמאי (הל' ב) מוכיח דלר' יהודה תרומתו תרומה דגרסינן התם תמן תנינן קטן שלא הביא ב' שערות ר' יהודה אומר תרומתו תרומה תני בשם ר"מ לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא שתי שערות משמע דר' מאיר מחלוקת שלישית ועוד גרסינן התם ר' אחא בשם רבי חנינא בשם רב כהנא כדברי האומר אינו תורם אינו מקדש ולמה לא אמר כדברי מי שאומר תורם ומקדש בגין דר' יהודה אומר תורם ואינו מקדש א"ר יוחנן אפילו כמאן דאמר אינו תורם מקדש מהו מקדש עולה ושלמים להביא חטאת חלב אינו יכול שאין לו חטאת חלב מהו שיביא קרבן זיבה וקרבן צרעת ומסיק דמביא והשתא לפי הברייתא דירושלמי קשה דאדפריך ליה בפרק יוצא דופן מדרבי יוסי ליסייעיה מדרבי מאיר דאמר אין תרומתו תרומה עד שיביא ב' שערות אלמא מופלא סמוך לאיש מדרבנן ושמא מתני' אלימא ליה אי נמי טעמא דר' מאיר משום דכתיב תרומת איש למעוטי קטן כדאמרן אבל נדרים בהפלאה תלא רחמנא ולפי זה אפילו גרסינן בדברי ר' יהודה אין תרומתו תרומה לא קשיא הא דאמרינן דליסייעיה מדרבי יהודה וא"ת ומאי טעמא דמאן דאמר לר' יהודה תורם ואינו מקדש וי"ל דקסבר דקרא מאת כל איש גבי הקדש דוקא כתיב:

עונת נדרים. שנה שלפני גדלות ומפורש בסוף יוצא דופן:

ירושלמי תני בשם ר' מאיר לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא ב' שערות:

משנה ד

אין תורמין זיתים על השמן בירושלמי (הל' ב) פריך תמן תנינן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וכה את אמר כן ומשנה היא בסוף פרקין וקתני דאין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו כגון [וכו'] משמן ויין על זיתים וענבים ולא מזיתים וענבים על יין ושמן ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו כגון מזיתים על זיתים ועתיד לכותשן ומענבים על ענבים ועתיד לדורכן או בכתושין ונידוכין וקתני סיפא דאם תרם תרומתו תרומה והכא אמרי בית הלל אין תרומתו תרומה ומשני ר' אילא בשם ר' יוחנן מפני גזל השבט מהו גזל השבט מפני

הטורח לדרוך זיתים וענבים ר' מנא לא אמר כן אלא שהוא מבקש לתרום לפי השמן ואינו תורם אלא לפי הזיתים כלומר כשתורם הזיתים על השמן אם ארבעה סאים זיתים מוציא סאתים שמן היה לו לתרום ד' סאין זיתים על צ"ח סאין שמן והוא לא עשה כן ולא הפריש עליהן אלא ב' סאין זיתים ופריך הגע עצמך שתרם לפי השמן ומשני כדון עבד כן וזמן חורון לא עבד כן כלומר גזירה דילמא לא עביד כן זימנא אחרינא עוד משני חברייא חמי ליה ואמר זה נתכוין לרבות (וזה) [ואני] לא מתכוין לרבות ותימה מה תירץ מ"מ קשיא מתני' דשילהי פירקי' דקתני תרומתו תרומה ולא חיישינן לגזל השבט ואין לתרץ דדוקא בזיתים וענבים שצריך לאוצרם ויש טורח שייך גזל השבט [ולא] בשאר דברים דפלוגתא הוא בירושלמי חזקיה אמר לא שנו אלא זיתים על השמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים לא רבי יוחנן אמר לא שנייא היא זיתים על השמן וענבים על היין היא שאר כל הדברים אלמא דרבי יוחנן גופיה דמשני משום גזל השבט לא מפליג וכיוצא בזו תנן לקמן בפרקין (מ"ח) אין תורמין שמן על הזיתים הכתושים ולא יין על ענבים הנדרסות ואם תרם תרומה ויחזור ויתרום ופריך עלה בירושלמי ממתני' בסוף פרקין דקתני מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו דהיינו משמן על זיתים תרומתן תרומה ולא קתני ויחזור ויתרום ומשני רבי אילא בשם רבי יוחנן מפני גדר מי חטאת שלא יהו מי חטאת בטלים והשתא מאי משני ההוא אסוף פרקין נמי נימא ויחזור ויתרום משום גדר מי חטאת והשתא קשיין הנך ג' משניות דהכא גבי זיתים על השמן וענבים על יין קתני אין תרומתו תרומה ולקמן גבי שמן על הזיתים ויין על הענבים קתני תרומתו תרומה ויחזור ויתרום ובסוף פרקין קתני בכולהו תרומתו תרומה ואין צריך לחזור ולתרום ואי לא ההיא דסוף פרקין לא קשיא מציעיתא אקמייתא דיש לחלק בין זיתים על שמן ושמן על זיתים ועוד קשה דלקמן בירושלמי (שם) ברייתא דתני אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על יין ואם תרם תרומתו תרומה ואין צריך לתרום דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר ב"ש אומרים תורמים וב"ה אומרים אין תורמים הכל מודים שאם תרם שאין צריך לתרום הרי ברייתא זו קשה אמתני' דהכא ויש ליישב כולן הא דתנן בזיתים על השמן אין תרומתו תרומה אתורם שלא מדעת כהן דאיכא גזל השבט ואם נטל רשות מן הכהן דזמנין דניחא ליה לכהן בזיתים וענבים יותר משמן ויין ואפילו דלכתחלה אסור דיעבד תרומתו תרומה ורבי מנא דמפרש טעמא משום דמבקש לתרום לפי השמן ואינו תורם אלא לפי הזיתים לטעמיה דלקמן בההיא ברייתא ואמתני' דעדיות לית כאן זיתים על השמן אלא שמן על הזיתים וההוא דמדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו לאו בשמן על הזיתים איירי אלא בשאר פירות כגון מדבר שלא נתרמה על דבר שנתרמה וכן כל פירות

חוץ מזיתים וענבים על היין דבהני אין תרומתן תרומה ובשאר פירות תרומתן תרומה והא דקשיא מציעיתא אדסוף פרקין ומשנינן משום גדר מי חטאת שפיר משני דמתניתין דסוף פרקין בשתרומה הראשונה קיימת ומציעיתא כשאין הראשונה קיימת דהכי מסיק רבי מנא עלה בירושלמי (הל' ה) דר' יוסי אומר דשמן על הזיתים תרומה ויחזור ויתרום כשאין הראשונה קיימת אבל קיימת קורא לה שם ודיו והיינו טעמא דבשאין הראשונה קיימת שייך גדר מי חטאת משום דעיקר טהרה שהיו עושין בגבולין משום סרך תרומה ובשאין הראשונה קיימת חייבוהו לחזור ולתרום דמחמת התרומה על כרחו יטהר ויזה עליו כדי לאכלה בטהרה וא"ת לרבי מנא דמפרש טעמא דזיתים על שמן משום דתורם לפי הזית זיתים על זיתים לישתרי ואמאי תנן אין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ועוד תני ר' אושעיא לקמן זיתים על זיתים ועתיד לכותשן ענבים על ענבים ועתיד לדורכן תרומה ויחזור ויתרום וצריך לומר דבהני מודי רבי מנא לטעמא דגזל השבט:

ב"ש אומרים תרומת עצמן יש להן כלומר קדשו מדומעין והוו הזיתים חולין ותרומה מעורבים זה בזה ויש להן תורת מדומע וימכרו לכהן בדמי תרומה ואם בא לעשותן תרומה ומעשר על מקום אחר אינו יכול:

וב"ה אומרים אינה תרומה כלל ותורת טבל גמור עליהם ויכול לעשותם תרומה ומעשר על מקום אחר ואפי' לכהן אסירי באכילה כטבל בירושל' (שם) תמן תנינן אין תורמין מטמא על הטהור תני בשם ר' יוסי אם תרם מטמא על הטהור בין שוגג בין מזיד מה שעשה עשוי מה א"ר יוסי הכא מה אם תמן שכולו הפסד לכהן אתמר מה שעשה עשוי הכא שאין כולו הפסד לכהן לא כל שכן אשכח תני בשם ר' יוסי אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין ואם תרם ב"ש אומרים תרומת עצמן בהן ובית הלל אומרים אין תרומתו תרומה מחלפה שיטתיה דר' יוסי התם אמר מה שעשה עשוי וכה אמר הכן תמן טומאה אינה מצויה ואין בני אדם נאמנין [ה"א טועין] לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה אבל זיתים על השמן וענבים על היין מצויין הן אם אומר אתה כן אף הוא סבור שמותר לתרום זיתים על השמן וענבים על היין פי' אשכח תני בשם רבי יוסי הך ברייתא לא פליגי אברייתא דלקמן שהבאתי לעיל מהך ברייתא ואיכא לשנויי כדתנן מתני':

משנה ה

ירושלמי (הל' ג) ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מג' מקראות מחווירין בתורה ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד) ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו יצא הפקר שיש לך ולו בהן היא לקט היא שכחה היא פאה היא הפקר וכולה מתני' בתורם

מהני על הכרי החייב דאי מיניה וביה הוה ליה למיתני אלו פטורים מן התרומה ולכך פריך בירושלמי (שם) אסיפא דתני ולא מן הפטור על החייב ולא מן החייב על הפטור ולא כבר תנינן כולהו ומשני כיני מתני' לא מפירות שהביאו שליש על הפירות שלא הביאו שליש:

ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. אין תורם ממנו תרומה גדולה על כרי של טבל ואצטריך לאשמעינן היכא דהקדימו בשבלים דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף לה:) דפטור מתרומה גדולה ודוקא שניטלה תרומתו אבל לא ניטלה תרומתו יכול לתרום דתניא בספרי זוטא מנין לבן לוי שרצה לעשות ממעשר ראשון תרומה גדולה מנין שעושה ת"ל כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' (במדבר יח) מיכן שאם רצה לעשותו תרומה לאחרים עושה יכול אף שניטלה תרומתו יהא עושה אותן תרומה לאחרים ת"ל את מקדשו ממנו בזמן שקדשו בתוכו עושה אותן תרומה לאחרים אין קדשו בתוכו אין עושה אותו תרומה לאחרים:

ולא ממעשר שני והקדש שנפדו. היכא דלא נפדו לא אצטריך דמתניתין ר' מאיר היא דאמר מעשר שני ממון גבוה אבל נפדו ס"ד דעושה אותן תרומה גדולה על טבלו וכי תימא הא נמי פשיטא דחולין גמורין הוא אצטריך היכא דהקדימו בשבלין דפטורה מתרומה גדולה כדפרשינן במעשר ראשון והקדש נמי שנפדה אצטריך כשהקדיש טבל ומרחו גזבר ואח"כ פדאו:

מן הפטור על החיוב כבר פירשתי:

מן התלוש על המחובר. כדתניא בתוספתא (פ"ב) אין תורמין מן התלוש על המחובר אמר פירות תלושין אלו עשוין תרומה על פירות מחוברין אלו או פירות מחוברין אלו עשוין תרומה על פירות תלושין אלו לא אמר כלום אבל אמר פירות תלושין [אלו] עשוין תרומה על מחוברין אלו לכשיתלשו הרי זה אוכל מהן עראי ועושה מהן תרומה ומעשר על מקום אחר ובריית כיוצא בזו בקידושין בפרק האומר (דף סב:):

מן החדש על הישן. כדתניא בתוספתא (שם) ומייתי לה בפ"ק דר"ה כיצד אין תורמין מן החדש על הישן [וכו'] אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו אבל שדה שעושה ב' גרנות בשנה כגון שדה בית השלחין תורמין ומעשרין מזה על זה ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא בא השמש וחזר וליקט משבא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה שזה חדש וזה ישן היתה שנה שניה ונכנסה שלישית הראשון מתעשר מעשר שני והשני מתעשר מעשר עני ליקט אתרוג ערב ט"ו בשבט עד שלא בא השמש וחזר וליקט משבא השמש אין תורמין ומעשרין מזה

על זה שזה חדש וזה ישן היתה שלישית ונכנסה רביעית הראשון מתעשר מ"ע והשני מתעשר מעשר שני ודרשינן ליה מדכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה (דברים יד) מלמד שאין תורמין מזה על זה:

על פירות חוצה לארץ. קתני בתוספתא (שם) אפילו מפירות ארץ ישראל על פירות סוריא ומפירות סוריא על פירות ארץ ישראל:

משנה ו

ירושלמי (הל' ד) יש מהן מפני הברכה ויש מהן שאין יכולין לתרום מן המובחר האלם וערום ובעל קרי מפני הברכה הסומא והשכור שאין יכולין לתרום מן המובחר פי' אלם אין לו פה לברך ערום אסור לברך כדאמרינן בפ' במה מדליקין (שבת דף כג.) ולא יראה בך ערות דבר בשעה שאתה מדבר לא יראה בך ערוה ובעל קרי נמי אסור כרבי מאיר דתנן בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך ושכור אמרינן בפ' הדר (עירובין דף סד.) היכי דמי שתוי והיכי דמי שכור שתוי כל שיכול לדבר בפני המלך שכור שאינו יכול לדבר בפני המלך בירושל' (שם) מחלק בין רביעית לפחות מרביעית ר' זעירא בעי קומי רבי יסא שכור מהו שיברך א"ל ואכלת ושבעת וברכת אפילו מדומדם לא צורכא דלא [ערום] מהו שיקרא את שמע [אמר] אבא בר בון חד חסיד שאל לאליהו [ערום] מהו שיקרא את שמע א"ל ולא יראה בך ערות דבר ערות דיבור ותני חזקיה בין לקרות בין לברך:

משנה ז

לא במדה. מצוה לעשות מאומד כדי שיתרום בעין יפה בירושלמי (שם) תני אבא אלעזר בן גומל אומר מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין ת"ל (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם במחשבה את תורם ואין את תורם במדה במשקל ובמנין ואם תאמר מפרק כל הגט (גיטין דף ל:) דמפרש אביי בן ישראל שאמר לבן לוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששים לתרומת מעשר שבו דכיון דלא קיץ ליה לא היה מתקן ליה בעל הבית כור מעשר לאביך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו דכיון דקיץ תקוניה תקניה כאבא אלעזר בן גומל דמקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה ויש רשות לבעל הבית [לתרום] תרומת מעשר כמו שיש רשות לתרום תרומה גדולה והשתא אם כן ברישא נמי אף על גב דלא קיץ ליה לא ניחוש לתרומת מעשר שבו דאמרינן מאומד תרם וי"ל דלאו אורחיה דבעל הבית לתרום מאומד תרומת מעשר מפני תרעומת כהן ולוי שמא יטעה ואם תאמר התנן לקמן בפרק ד' (מ"ו) המונה משובח והמודד משובח ממנו ובירושל' (שם) פריך לה ומשני רבי יהושע בן לוי כאן

לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר ותני כן אלעזר בן גומל אומר מנין שאין תורמין במדה במשקל ובמנין ת"ל ונחשב לכם תרומתכם במחשבה את תורם ואי את תורם במדה במשקל ובמנין כלומר ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכולי עלמא מצותה מאומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר ובמעשר רבנן וההיא דהמונה משובח דמייתי ברייתא דאבא אלעזר לאשמעינן דפליגי בתרומת מעשר ואם תאמר דלקמן בפ"ד אמרינן בירושלמי (הל' ה) מההיא דהמונה משובח א"ר הונא מן התורה מאומד משמע דהוי תרומה אלא דהמודד משובח וקאמר נמי התם א"ר הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן כלומר מכלל דאיכא ג' בר משוקל ובתר הכי א"ר חנינא תפתר בשלשתן ולית שמע מינה כלום והשתא אי לרבנן אין תורמין מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל האמר דמצוה לעשר מאומד ונראה לפרש דלאבא אלעזר בן גומל נמי לא ילפינן אלא דמועיל מאומד ולא שוייה מצוה מאומד והשתא הא דמשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר היינו כאבא אלעזר בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל אי נמי מודו רבנן לאבא אלעזר דמאומד הויא תרומה אבל אין מצוה לעשר מאומד ובשילהי פרק קמא דביצה (דף יג.) משמע דלרבנן אסור לעשות מאומד גבי שהיו לו חבילי תלתן של טבל כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומוקי לה במעשר טבל שטבול לתרומת מעשר ופריך והא מדידה בעי ומשני אבא אלעזר בן גומל היא וא"ת היכי שרינן לעשר מאומד אם כן הוה ליה מרבה במעשרות ויש לומר דהיינו כשמרבה במתכוין אבל במתכוין לאמוד יפה לא חשיב מרבה ומיהו מדמשנינן בריש כל המנחות באות מצה (מנחות דף נד:) לאבא אלעזר בן גומל תאנים על הגרוגרות במנין אע"ג דהוה ליה מרבה במעשרות במתכוין משמע דכל מה שירצה להרבות נחשוב עין יפה ונראה דלית ליה לאבא אלעזר בן גומל מרבה במעשרות דהא מעשר ראשון נמי איתקש כדאמר בפרק בתרא דבכורות (דף נט.) ולא משכחת לה אלא במעשר עני ומעשר שני דהנהו לא איתקוש דלא איירי אלא במעשר ראשון כדקאמר התם ומעשר קרייה רחמנא דכתיב (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה':

ירושלמי (שם) תני אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול והמנוי א"ר אלעזר כיני מתני' מודד הוא את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במדה ושוקל את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במשקל מונה את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במנין:

אין תורמין לא בסל ולא בקופה שהן של מדה שהרואה אומר במדה תורם:

חציה דכיון דאין ממלא אותה ליכא למיגזר:

שחציה. מדה פעמים שיש במדה שנתות עד כאן חציה כדאמרינן (מנחות דף פו:) שנתות היה בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל ואיכא למיגזר דלמא אתי לתרום במדה:

משנה ח

הנכתשין להוציא שמנן כדאשכחן בשילהי כל קרבנות (מנחות דף פו.) שהיו רגילין לכותשן או לטוחנן:

תרומה ויחזור ויתרום בירושלמי (הל' ה) פריך ממתניתין דסוף פירקין אמתני' דאין תורמים זיתים על שמן:

הראשונה מדמעת בפחות מק' וחייב עליה חומש זר האוכלה דתרומה גדולה היא מדאורייתא ותני עלה בירושלמי (שם) שניה לא נאכלת עד שיוציא עליה תרומת מעשר אבל לראשונה קורא לה שם ואין צריך להוציא עליה תרומת מעשר:

משנה ט

הנכבשים. מולחים הזיתים וכובשין אותן ביין או בחומץ ומקיימין אותן כך לאכילה כעין צמוקין ובירושלמי (שם) פריך תנינן דבתרא אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וכה אמר הכן אפילו לכתחלה אי תימר שניה מדבר שנגמרה מלאכתו כלומר אם תרצה לתרץ דזיתים הנכבשים וצמוקין דבר שנגמרה מלאכתו והתנינא הפרד והצימוקים והחרובים משיעמיד ערימה ומשני רבי יוסי בשם ר' יצחק בן אלעזר אין לך אסור לתרום מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד כלומר יין על הענבים הנידכות הוא דאסור הא יין על צמוקין לא דלאו יקב נינהו ובירושלמי (שם) פליגי היאך תורם ר' אומר לפי שמנו רשב"ג אומר לפי אוכלו אבל לא על גרעיניהן:

אין צריך לתרום. כיון דמתחלה תרם בהיתר שהיו לאכילה:

משנה י

נגמרה מלאכתן שמן ויין לא נגמרה מלאכתן זיתים וענבים שעתיד לדורכן ולכותשן או כתושים ודרוכין כמו כל הני דתנן בפ"ק דמעשרות (מ"ד) ואיזהו גורנן למעשרות כבר פירשתי לעיל מה שמשנה זו קשה אכל הני דלעיל ואם תאמר מדבר שלא נגמרה מלאכתו היאך תרומתן תרומה מאי שנא ממפריש חלה מן הקמח דתנן בפ"ב דחלה (מ"ה) דאינה חלה וי"ל דשאני הכא דרביה קרא כדדרשינן מקראי בפרק כל שעה (פסחים דף לה:) דמעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה ועוד תניא [בתוספתא] (פ"ג) התורם ענבים ועתיד לעשותן צמוקים תאנים ועתיד לעשותן גרוגרות רמונים ועתיד לעשותן פרד תרומה ואין צריך לתרום שניה ר' אלעזר אומר ב"ש אומרים צריך לתרום

שניה וב"ה אומרים אין צריך אמרו ב"ש לב"ה הרי הוא אומר (במדבר י"ח:כ"ז-כ"ח) כמלאה מן היקב לא תרם זה מן היקב אמרו להם ב"ה הרי הוא אומר כל מעשר הארץ אם אתה אומר צריך לתרום שניה אף זה לא קיים [קדש לה']:

פרק ב

משנה א

אין תורמין מן הטהור על הטמא. בירושל' (הל' א) מפרש ר' יוחנן בשם ר' ינאי משום דכתיב ונחשב לכם [תרומתכם] כדגן מן הגורן וגו' (שם) מה גורן א"א שיהיה מקצתו טמא ומקצתו טהור כלומר דאין חטה אחת חציה טמאה וחציה טהורה וכאן אע"פ שאפשר למדין אפשר משאי אפשר כלומר דמה שתורם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא ופריך מעתה לא תהא תרומתו תרומה ומשני ממנו אמר רחמנא דכתיב (שם) ונתתם ממנו את תרומת ה' מ"מ ואע"ג דהאי קרא כתיב בתרומת מעשר מכל מקום היא עצמה ניטלה מן הטהור על הטמא כדאמרינן בירושלמי (שם) כל הדברים למדין ומלמדין חוץ מתרומת מעשר מלמדה ואינה למדה תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שלא תהא ניטלת מן הטהור על הטמא והיא ניטלת מנין שתרומת מעשר ניטלת מטהור על הטמא רבי יוסי בשם חזקיה רבי יונה בשם רבי ינאי ונתת ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן הכהן בכהונתו כהנא אמר (שם) מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שניטלת מן המוקף והיא ניטלת שלא מן המוקף ומנין שלא מן המוקף שנאמר (שם) מכל מעשרותיכם תרימו אפילו אחד ביהודה ואחד בגליל כלומר בכהונתו היינו מן הטהור שיאכל הוא בעצמו ולטהור נמי קרי מקודש שבו ולפי הנך דרשות היה אסור לתרום תרומת מעשר מן הטמא על הטמא כיון דבעינן לאהרן הכהן בכהונתו ובהדיא אמרינן בירושלמי (שם) תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מטמא על הטהור רבי נחמיה אומר כשם שאינה ניטלת מן הטמא על הטהור כך אינה ניטלת מן הטהור על הטמא ומודה רבי נחמיה בדמאי והך דרשה אסמכתא בעלמא ועיקר טעמא משום דבעי מוקף וגזרינן דלמא תרם שלא מן המוקף משום דמסתפי דלמא נגע טהור בטמא ותרומת מעשר ניטלת מטהור על הטמא משום דתרומת מעשר לא בעיא מוקף כדאמר בירושלמי דמלמדת ואינה למדה ותדע אי מדאורייתא מה לי חד עיגול מה לי ב' עיגולין אבל למאי דפרשינן ניחא ומיהו גם מזה אין כל כך ראיה דהא אמרינן בירושלמי (שם)

אעיגול ואגודה דמתני' באמת א"ר אליעזר בכל מקום ששנו באמת הלכה למשה מסיני ומיהו לאו דוקא:

העיגול של דבלה שנטמא מקצתו. אע"פ שהדבלות מדובקות זו בזו אינו חיבור לטומאה ודכוותה תנן במס' טבול יום (פ"ה) ובירושלמי פריך (שם) כיון שנטמא מקצתו אין כולו טמא ומשני במחובר במי פירות והיינו כרבי עקיבא דטבול יום פרק שלישי (מ"ד) גבי עיסה שהוכשרה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום דקאמר ר' עקיבא לא פסל אלא מקום מגעו ותניא בתוספתא דעוקצין אין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא ז' משקין בלבד ופריך בירושלמי (שם) ואין סופו ליחלק ולעשותו שנים ומשני תיפתר שקרא לה שם במחובר כלומר קודם שנחלק העגול מותר לקרות שם:

וכן אגודה של ירק. מפרש בירושלמי (שם) כשנטמאת ועודה אגודה אבל נטמאת קלחין ואגדן לא ועביד צריכותא דאילו תנינן עגול ולא תנינן אגודה הוינן אמרין עגול שכולו גוף אחד תורם אגודה שאינו גוף א' אינו תורם:

ערימה. כרי:

ר"א אומר תורם מן הטהור על הטמא במסכת חלה (פ"ב מ"ח) תנן גבי חלה ר"א אומר ניטלת מן הטהור על הטמא. ובפרק כשם שהמים (סוטה דף ל.) מייתי לה ופירש שם בקונטרס דקנסא היא דרישא דמתניתין (שם מ"ז) במס' חלה שיעור חלה אחד מכ"ד ונטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה אחד ממ"ח נטמאת מזידה אחד מכ"ד שלא יהא חוטא נשכר ר' אליעזר אומר היכא דנטמאת מזידה תילוש אחרת בטהרה ותתננה מן הטהורה על הטמאה עד כאן לשון הקונטרס וכולה סוגיא דמאי לאו בהא קא מיפלגי פירש שם בקונטרס דארבי אליעזר ורבנן קאי וקשה לפירושו דמתני' דהכא לא מיירי כיצד נטמא אם בשוגג אם במזיד אדרבה רבנן מחמרי טפי מדרבי אליעזר דמאי דאסרי רבנן שרי רבי אליעזר דרבנן אסרי לתרום מן הטהור על הטמא דלמא אתי לתרום שלא מן המוקף כדפרשינן ורבי אליעזר שרי דלא גזרי וכל שכן דאית [ליה] תורם מן הטמא על הטמא דהכי עדיף טפי והיינו טעמא דתרומה ודחלה וכולה סוגיא דסוטה דבמאי קמיפלגי אההיא דתניא כביצה ואההיא דתניא פחות מכביצה ובירושלמי (הל' ב) אמר ר' יוסי ברבי יהודה הדא דתימא בשנטמאת משישלה ומשיקפה שכבר נראה לתורמן בטהרה אבל אם נטמאה עד שלא שילה ולא קיפה לא משמע מתוך הירושלמי דתורמין מן הטהור דוקא קאמר רבי אליעזר:

משנה ב

אין תורמין מן הטמא על הטהור. משום הפסד כהן אבל מדאורייתא שרי דהא דכתיב (דברים יח) תתן לו ולא לאורו האמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף לג.) דהנ מילי דלא היתה לה שעת הכושר כגון במפריש תרומה בחמץ בפסח ואחמיץ במחובר ודכוותה לענין טומאה דהוכשר במחובר ותלשה אדם טמא דחל עליה הכשר וטומאה בבת אחת דעדיין משקה טופח ומתני' דהכא בשהיתה לה שעת הכושר ומדאורייתא תרומה מעליא היא כדר' אילעא דאמר מנין לתורם מן הרע על היפה דתרומתו תרומה ואע"ג דלקמן בפרקין לא מפלגינן בין מן הרע על היפה בין שוגג למזיד הכא במן טמא על טהור אחמור טפי משום דגרוע דלא חזי לאכילה כלל והתם אפרש מאי שנא הא מקישות ונמצאת מרה דלקמן באידך פירקא:

שוגג תרומתו תרומה. בירושלמי (שם) מפרש רבי בא בר ממל לא על דעתו לעבור על דבר תורה אלא מתכוין לתקן טבלו ואם תאמר אין תרומתו תרומה נמצאת מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה טבל בעון מיתה וטהור שאכל טמא בעשה ובירושלמי מייתי הא דתנן בטבול יום פ"ד (מ"ז) התורם מן הבור ואמר הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלם ובמקומה פירשנוה:

במזיד לא עשה כלום לא עשה כל עיקר דאפילו ההיא גריוא הדר לטבלה ורבי נתן בר אושעיא אמר לא עשה כלום לתקן את השירים אבל תרומה הוי ובירושלמי (שם) תני בשם ר' יוסי תרם מן הטמא על הטהור כין שוגג בין מזיד מה שעשה עשוי ובפרקין דלעיל (מ"ד) כתבתי מאי דפריך בירושלמי דרבי יוסי אדר' יוסי:

מעשר טבל מעשר ראשון שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר מפריש עליו והולך משום דתרומת מעשר לא בעיא הקף:

היה מפריש. מזה על שאר מעשרותיו ויש דברים דבעינן מוקף מדרבנן כדפרשינן בסוף מסכת טבול יום:

אם היה יודע מתחלה שהיה טמא אע"פ דאחרי כן שכח ותרם בשוגג מחמיר רבי יהודה משום דהוי שוגג קרוב למזיד:

משנה ג

המטביל כלים בשבת. בפרק ב' דביצה [דף יח.] אמרינן דכולי עלמא מיהת כלים בשבת לא מטבלינן מאי טעמא אמר רבה גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים וגזרה בור בחצרו אטו בור בחצר אחרת ורב יוסף אמר גזרה שמא יסחוט וגזרינן כלים דלאו בני סחיטה אטו כלים דבני סחיטה רב ביבי אמר גזרה שמא ישהה רבא אמר

מפני שנראה כמתקן כלי ובירושלמי (הל' ג) אמר מתני' בכלים גדולים אבל בקטנים מערים ומטבילן ותני רבי אושעיא ממלא אדם כלי טמא מן הבור ומערים ומטבילו ותניא נפלו כליו לתוך הבור מערים עליהם ומטבילן וצריך ליישב כל הטעמים מאי שנא כלים גדולים מקטנים:

במזיד לא ישתמש בהן. בפרק ב' דביצה בעי למידק מהכא גבי מי שלא הניח עירובי תבשילין ועבר ואפה אסור ודחי לא צריכא דאית ליה כלים אחריני וההיא דהמעשר דאית ליה פרי אחריני וההיא דהמבשל משני איסורא דשבת שאני והא דאמרינן בפרק כירה (שבת דף מג:) טבל מוכן הוא אצל שבת ואם עבר ותיקנו מתוקן איכא לאוקמי במזיד דלית ליה פירי אחריני אי נמי שעבר בשוגג ואע"ג דקניס רבי מאיר מדרבנן שוגג אטו מזיד הכא גבי מאכיל ומעשר לא קניס כדאמרינן בהניזקין (דף נד.) גברא לתקוני טיבליה מיכוין ולטהורי מאני מיכוין ואנן ניקנסיה:

ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקר בפרק הניזקין (גיטין דף נג:) מפרש דמאי שנא שבת ומאי שנא שביעית מפני שישראל מונין שני ערלה לשביעית ואין מונין לשבתות ונחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות והתם איכא תנאי דפליגי אמתני':

משנה ד

אין תרומתו תרומה. בריש מעשר בהמה (בכורות דף נג:) אמרינן מנא הני מילי אמר רב אמי אמר רב ינאי כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן (במדבר י"ח:י"ב) אמרה תורה תן חלב לזה וחלב לזה ותירוש ודגן ודגן ודגן יליף מקל וחומר וכן בירושל' (הל' ד) א"ר יוחנן א"ר ינאי דזה אחד מן הדברים דמחוורין בתורה:

כל מין חטים. כגון שחמתית ולבנה ובירושלמי (שם) אמרינן מאגרון על שמתית ומשמתית על אגרון:

תאנים בעודן לחין נקראים תאנים. ונקראין דבלה:

מן היפה מתאנים על הגרוגרות כדתניא במסכת בכורים (פ"ג מ"ג) הקרובים מביאין בכוריהם תאנים וענבים והרחוקין מביאין גרוגרות וצמוקין אלמא תאנים לחים יפים וגרוגרות מתקיימין והא דתניא בפ' כל המנחות באות מצה (מנחות דף נה.) תורמין תאנים על הגרוגרות במקום שרגיל לעשות תאנים גרוגרות ואין תורמין גרוגרות על התאנים ואפילו במקום שרגיל לעשות תאנים גרוגרות ומוקמינן התם רישא דליכא כהן סיפא דאיכא כהן ואמר רב פפא שמע מינה דייקי ומוקמינן מתניתין בתרי טעמי ולא מוקמינן בתרי תנאי משום דהוי מצי לשנויי כולה דליכא כהן ורישא רבנן וסיפא רבי

יהודה דאמר לעיל תורם מן היפה. וטעמא דרבי יהודה. משום דכתיב (שם) את חלבו לעולם בעינן בחלבו ואי פסדן תיפסד:

משנה ה

קטן שלם מתקיים וחצי גדול יפה ממנו וטוב לאכילה ואזדו לטעמייהו בצלים מבני המדינה טובים מן הכופרים אבל אין מתקיימין:

כופרים. מלשון כפר:

פוליטיקין. אבני מדינה קאי כלומר מאכל בני אדם חשובין ופי' בערוך פוליטיקין בני פלטין ויש אומרים מטעמת מלכים:

משנה ו

זיתי כבש שכבושין בחומץ כדי להתקיים אבל זיתי שמן טובים מהן לאכילה ושאינו מבושל יפה מן המבושל אבל המבושל מתקיים יותר וכל זה מדברי רבי יהודה דתורם מן היפה ובירושלמי (הל' ה) א"ר יוחנן דמחלפא שטתיה דרבי יהודה דתנן לקמן בפרק בתרא (מ"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שמשביחו ובמתני' משמע דלרבי יהודה שאינו מבושל יפה מן המבושל א"ר אלעזר לא מחלפא תמן תנינן בכהן וכאן בבעלים כלומר שאינו מבושל יפה לשתיה אלא דלכהן התירו לבשל שמשביחו דמתקיים לו אבל בעלים צריכין לתרום מן היפה ולא חיישינן במתקיים:

כלאים בחברו. כדמפרש בריש כלאים:

לא יתרום. כדפרשינן לעיל דבעינן חלב לזה וחלב לזה:

מן הרע על היפה. כרבי אילעא בהאשה רבה (דף פט:):

זוגין מין חטין ואינו מאכל אדם ומקיימין אותו ליונים כדפרשינן בריש כלאים:

מין אחד. ותורמין מזה על זה רבי יהודה אומר ב' מינין ואין תורמין מזה על זה ולענין כלאים נמי פליגי וביין וחומץ פליגי רבי ורבנן (בב"ב דף פד:):

פרק ג

משנה א

קישות ונמצאת מרה. בשוגג איירי כדמוכח בריש האשה רבה (יבמות דף פט.) והא דמחמיר הכא טפי ממן הטמא על הטהור משום דהכא שוגג קרוב למזיד דאיבעי ליה למטעמיה ובירושל' (הל' א) פריך ניחא אבטיח ונמצאת סרוח אלא קישות ונמצאת מרה ולא מעיקרא מרה היא שדרך הקישות כך והוה לן למימר אינה תרומה כלל כגון גבי יין ונמצא חומץ דגבי אבטיח ונמצא סרוח דלמא לא הוה סרוח מתחלה ניחא דמספק תרומה

ויחזור ויתרום ומשני א"ר יוחנן עשו אותה כספק אוכל ולפי שיטה דיבמות משמע דלא עשו אותה כספק אוכל אלא בתורם בטעות ולא בתורם במזיד דאי במזיד הוה כתורם מטמא על הטהור דבמזיד אין תרומתו תרומה אבל בירושלמי לא משמע כן דמסיק רבי יונה בעי ולכל דבר כספק אוכל היא מטמאה טומאת אוכלין ושורפין אותה בטומאה וחייבין עליה חומש ולוקין עליה אם אכלו חוץ לחומה אם הוא מעשר שני עירב בה נעשה חמר גמל:

ונמצאת של חומץ. משמע דמחומץ על יין אין תרומתו תרומה וכן משמע בריש נדה (דף ב:) בבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמצאת חומץ והשתא ניחא לר' דאמר יין וחומץ ב' מינין הן בהמוכר את הספינה (דף פד:) אבל לרבנן דאמרי מין אחד קשה ומיהו מתני' דהכא משמע בירושלמי (שם) דאתיא כר' דאסיק רבי חייא בשם רבי יוחנן דרבי היא ובהדיא קתני בתוספתא (פ"ד) במתני' דברי רבי אבל ההיא דהיה בודק משמע בתוספתא דאתא אפילו כרבנן דבתר דברי רבי קתני שר' אומר יין וחומץ שני מינים וחכ"א מין א' היה בלבו לתרום יין על יין ומה שבידו חומץ אין תרומתו תרומה מה שבידו יין היין תרום ויחזור ויתרום על החומץ היה בלבו לתרום חומץ על חומץ ומה שבידו חומץ החומץ תרום ויחזור ויתרום ומסיק לה כו' כדאיתא בריש נדה משמע בהדיא דמודו רבנן דמתכוין לתרום מיין על יין ומה שבידו חומץ שאני אלא דברישא פליגי משום דבלבו שיהא תרומה בכל ענין בין ימצא יין בין ימצא חומץ והא דתני ברייתא היין תרום ויחזור ויתרום את החומץ אין פירושה כמו תרומתו תרומה ויחזור ויתרום דבכל דוכתא דא"כ ליתני תרומה ויחזור ויתרום אלא התם מיירי כגון שיש שם נ' חביות של יין והיה בלבו על היין והפריש אחת מהן על כולן דאם מה שבידו חומץ והשאר יין אין תרומתו תרומה כלל כיון דבלבו מיין על יין אבל מה שבידו יין והשאר יש מהן חומץ ויש מהן יין היין תרום חביות שהן יין מתוקנות שתרומתן בחבית שבידו אבל הנמצאות חומץ אינו מתוקן ובכי האי גוונא אם בידו חומץ החומץ מתוקן והיין אינו מתוקן ולעיל בסוף פרק ב' (הל' ה) אמרו בירושלמי אמר רבי יהושע בן לוי מסתברא יודה רבי לדבר תורה מאי טעמא דרבי שאם אתה אומר כן שמותר לתרום מיין על חומץ אף הוא סבר מימר שמותר לתרום מחומץ על יין והוא משמע לכאורה דלא אסר רבי אלא לכתחלה אבל אי אפשר לומר כן דבהדיא תני בתוספתא במילתיה דרבי אם עד שלא תרם החמיצה אינה תרומה ויש לתמוה מאי שנא תורם מחומץ על יין לרבנן מתורם מטמא על הטהור ומאבטיח ונמצא סרוח דמשמע בהאשה רבה בשוגג תרומתו תרומה במזיד אין תרומתו תרומה והכא לרבנן איפכא דמחומץ על יין במזיד תרומתו תרומה

בשוגג אין תרומתו תרומה יש לומר דלא דמי דטמא ואבטיח תקין רבנן דלא תהא תרומה במזיד משום דלא חזו לאכילה ויש כח בידם לעקור דבר מן התורה כדאמר בהאשה רבה או כמאן דאמר לא אמר כלום לתקן השירים אבל חומץ חזי לאכילה ואיכא דניחא ליה בחלא כדאמרינן בהמוכר את הספינה (דף פד:) והוי כמן הרע על היפה דלא שנא שוגג ולא שנא מזיד תרומתו תרומה חוץ מהיה בלבו דהוי כמפרש שלא יהיה תרומה:

ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום. כדאמרינן לגבי חבית בריש נדה הוה מצי לאתויי מהך:

הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה. כדאמר באידך בבא שאחר זו:

ואין חייבין עליה זר האוכלה חומש. ירושלמי (שם) כיצד עושה נותן שתיהן לכהן והכהן נותן לו דמי אחת מהן דמי גדולה או קטנה מדמתנינן מדמעות כקטנה שבשתיהן הדא אמר דמי גדולה נותן לו פי' הראשונה גדולה מן השניה שהשניה מתמעטת כפי מה שעולה תרומת הראשונה ודייקינן דיד כהן על התחתונה מדקתני באידך בבא דאין מדמעת אלא כשיעור קטנה:

משנה ב

כבר פירשתיה:

משנה ג

ירושלמי (הל' ה) מה אנן קיימין אם בממחין אף רבי עקיבא מודה אם כשאינן ממחין אף רבנן מודו אלא כי אנן קיימין בסתם ר"ע סבר סתמן אינן ממחין רבנן אמרין סתמן ממחין על דעתיה דר"ע סאה של ראשון חציה טבל וחציה תרומה טבולה למעשר סאה של שני חציה תרומה וחציה טבל טבולה לכל לא צורכא דלא חצי סאה של שני מהו שתפטור חצי סאה של ראשון נשמע מן הדא אריסטון אייתי פירין ושייר גוסקא ותרם אתא עובדא קומי ר' יוסי ואמר חזקה על הכל תרם מה כשיעור תורה או כשיעור חברין אין תעבדינה כשיעור תורה לית רבי יוסי כרבנן אין תעבדינה כשיעור חברין רבי יוסי כרבנן פירוש בממחין בקיאין לתרום דניחא ליה לשותף חברו שיתרום כיון שהוא בקי אבל אם אינו בקי ודאי לא ניחא והוה ליה תורם שלא ברשות ומסיק דבסתם פליגי על דעתיה דר"ע דאמר תרומת שניהן תרומה נמצא כשתרמו שניהן מנ' סאה זה סאה וזה סאה שלא קדשה תרומה בשל זה אלא חצי סאה ובשל זה כי אם חצי סאה כל אחד טבולה לפי חלקו טבולה למעשרות מתוך הסברא הגירסא משובשת ואיפכא גרסינן בשל ראשון טבולה לכל בשל שני טבולה למעשרות שהרי הראשון כשתרם סאה תרם על כל מה שלפניו ונמצא כל חלקו פטור מתרומה גדולה וכשבא השני חזר והפריש סאה על כל שלפניו תרם ולא על כל מה שנטל חברו ונמצא חצי סאה טבל של ראשון טבל

לכל ואח"כ מסיק דחצי סאה של שני פוטר חצי סאה של ראשון דחזקה על כל חלקו תרם כדאשכחן באריסטון שהורה ר' יוסי דאף על מה ששייר בשק תרם ולמסקנא זו חצי סאה טבל של ראשון וחצי סאה טבל של שני שניהם טבולים למעשרות ולא לתרומה מה כשיעור תורה מיבעיא ליה הא דקאמר רבי יוסי אם תרם הראשון כשיעור איזה שיעור קאמר אם כשיעור דאורייתא חטה אחת פוטרת את הכרי או כשיעור חכמים אחד מנ' ור"ל דהא דאמרי רבנן תרומת הראשונה תרומה היינו בשתרם כשיעור חכמים אחד מנ' ולפי' זה על כרחך ר' יוסי בא לפרש דברי חכמים והשתא הא דאמרינן בפ' האיש מקדש (קידושין דף מא:) אתם ולא השותפים היינו כר"ע דאמר תרומת שניהן תרומה ובריש מכילתין פריך ומשני לה כדפרשינן שם ובסוף פ"ק דתמורה (דף יג.) מייתי מתני' דהכא וכתובה שם הגירסא בענין אחר דתנן התם אין תרומה אחר תרומה ואמר בגמ' מתני' מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר"א אומר תרומת שניהן תרומה ר"ע אומר אין תרומת שניהן תרומה וחכ"א אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה והשתא מתני' דהתם כמאן דאמר תרומת הראשונה תרומה ותרומת שניהן תרומה היינו דכל אחת חציה תרומה וחציה חולין כדפרשינן ולא כמו שפירש שם בקונטרס ועל כרחך גירסא דהתם משובשת (ולפי) [דלפי] מה שפירשתי הוה ליה למימר מתני' לא כר' אליעזר ולא כר' עקיבא:

משנה ד

בד"א הא דפליגי לעיל דלר' עקיבא תרומת שניהן תרומה בשלא דבר כלו' שלא נטל רשות מחברו לתרום שלא תרם מדעתו:

אבל הרשה. לתרום לבן ביתו או לעבדו ושפחתו:

ביטל. כגון שמינה שליח לתרום והלך לו ואח"כ ביטל שליחותו:

אם עד שלא תרם ביטל. ירושלמי (שם) פריך ולית הדא פליגא על דריש לקיש דאמר אין אדם מבטל שליחתו בדברים ופלוגתייהו בריש האומר (דף נט.) בקדושין גבי נתנה רשות לשלוחה לקדשה וחזרה בה רבי יוחנן אמר חוזרת אתי דבור ומבטל דבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת ולא אתי דבור ומבטל דבור ומשני תיפתר כגון שאמר לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום כלומר שאמר לשלוחו לתרום מצפון הכרי ושינה ותרם מהדרום דכי האי גוונא אף על גב דליכא קפידא יכול לבטל דבור ובריש האומר משני רבא הכא במאי עסקינן שקדם בעל הבית ותרם את כריו דהוה ליה מעשה ושמא הכי נמי הוה בעי למימר בירושלמי:

חוץ מן הדרוכות. בעלים עם הארץ השכירו פועלים חברים לדרוך בענבים כדי להפריש תרומה בטהרה ורשאין לתרום עד שלא יגעו בו הבעלים ויטמאו הגת ובירושלמי (הל' ב) א"ר יוחנן כיון שהלכו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מיד כלומר שעד אותו זמן נזהרין הבעלים ליגע אבל משם ואילך אין נזהרין דסבורין שכבר הפרישו תרומה הלכך אם הלכו שתי וערב והניחוהו יחושו שמא נגעו בו הבעלים ובירושל' תני מאימתי תורמין את הענבים משהלכו בו שתי וערב כלומר לא שיתרמו מן היין שבבור על הענבים דהא אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא לוקחין מן היין' שבבור מיד כשיעור תרומת הכל שאם יבאו בעלים ויטמאו קודם שיגמור אין להם יין לפרוש על הכל בטהרה:

משנה ה

רבי שמעון אומר קרא שם. אע"ג דכתי' ראשית ששיריה ניכרין הא אמרינן בפ' בכל מערבין (עירובין ד' לז:) שאני הכא דאיכא סביביו דבתוכו משמע באמצעיתו של כרי תהא תרומה ובירושלמי (הל' ג) אמרו רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן אתיא דר"ש כב"ש כמו דב"ש אומר קדשו מדומעין כן ר"ש אומר קדשו מדומעין ועד כדון באומר לתוכו [אומר בו] מאי נשמעינן מן הדא מעשר שני שבחפץ זה מחולל על מעות הללו לא קראו לו שם ר"ש אומר קרא לו שם וחכ"א לא עשה כלום עד שיאמר בצפונו או בדרומו הדא אמר הוא בתוכו הוא בו פי' מלתא דב"ש שקדשו מדומעין היינו הא דתנן בריש מכילתין (פ"א מ"ד) ב"ש אומרים תרומת עצמן יש בהן שבחפץ זה היינו כאילו אמר בו:

עד שיאמר בצפונו. אע"ג דפרשינן דבתוכו משמע באמצעיתו לא חשיב מסוים עד שיאמר בצפונו ואמרינן בירושלמי (שם) דברי חכמים ר' זירא בשם ר' אבדימא בשם ריש לקיש ונחשב לכם תרומתכם והרמותם מה המחשב במסוים אף התורם במסויים ולכאורה איפכא גרסינן מה התורם במסוים אף מחשב במסוים ופליגא סוגיא דירושלמי אההיא דפרק בכל מערבין דקאמר שאני התם דאיכא סביביו וסבירא ליה כאידך שינוי' דהתם דלא חייש אבל מ"מ קשה דהיכי הוה מביא הך דמעשר שני שבחפץ זה דמועיל לרבי שמעון דברייתא דמעשר שני דוחק גדול לומר דשבחפץ זה משמע באמצעיתו ויש לומר דלא בעי שיריה ניכרין אלא בתרומה דכתיב ראשית הלכך גבי מעשר שני מהני כי אמר שבחפץ זה:

תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם רבי אלעזר חסמא לא בעי שיריה ניכרין אי נמי אתא רבי אלעזר חסמא למימר דתרומה דוקא לא בעינן מקום מסוים אבל במעשר בעינן מקום

מסוים ואתא ר' אליעזר בן יעקב למימר דתרומת מעשר זה בתוכו לא מהני כל זמן שלא הופרש המעשר אבל אם הפריש קרא שם:

משנה ו

אע"פ שהוא עובר בלא תעשה. בריש תמורה (דף ה:) דרשינן מלאתך (שמות כב) אלו בכורים ודמעך זו תרומה והוי בכלל דמעך לא תאחר ומעשר ראשון נמי יש בו תרומת מעשר:

מה שעשה עשוי. בירושלמי (שם) א"ר חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר' חנינא מן מה שעובר בלא תעשה את יודע מה שעשה עשוי ולוקה והיינו דפ"ק דתמורה (דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי סלקא דעתך לא מהני אמאי לקי ורבא אמר לא מהני מידי והאי דלקי דעבר אמימרא דרחמנא והתם פריך ממתני' לרבא ומשני שאני התם דאמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו:

משנה ז

וזה קרוי תרומה וראשית. בכורים דאמרי' ותרומת ידך (דברים י"ב:י"ז) אלו בכורים בפ' הערל (יבמות דף עג:) וכתיב ראשית בכורי אדמתך (שמות כ"ג:י"ט) וכן תרומה קרויה תרומה וקרויה ראשית דכתי' ראשית דגנך (דברים יח):

שהן בכורים לכל לשון בכורים דריש מדקרינהו בכורים עד שלא נצטוו על התרומה:

שיש בה ראשית. דבמעשר ראשון יש בו ראשית דבמעשר ראשון יש בו תרומת מעשר והתרומה קרויה ראשית דין שיקדום ראשון לשני:

משנה ח

לא אמר כלום בירושלמי (שם) א"ר ירמיה הא דתנן בנזיר (דף ל:) ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש בא לומר חולין ואמר עולה קדשה ומתני' דלא כב"ש ורבי יוסי אמר במתכוין להקדיש אנן קיימין אלא שטעה מחמת דבר אחר והדא מתני' דברי הכל כלומר דוקא התם כשאמר שור שחור שיצא מביתי ראשון יהא הקדש ויצא לבן הוי הקדש לב"ש לפי שהיה מתכוין להקדיש הראשון אלא דכסבור שיצא ראשון שחור ויצא לבן ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) פריך אביי ממתני' דהכא לרבה דאמר התם דסבר רבי מאיר לא בעינן פיו ולבו שוין דסתם מתני' רבי מאיר ובעינן פיו ולבו שוין דכתיב (שם כג) מוצא שפתיך וכתיב (ויקרא ה':ד') לבטא בשפתים וכתיב (שמות ל"ה:כ"ב) כל נדיב לב בעינן גומר בלבו ומבטא בשפתיו ודוקא כששפתיו ולבו מכחישין זה את זה אבל לא מכחשי זא"ז מהני בתרומה וקדשים כדדרשינן בפרק שבועות שתים (שבועות דף כו:) שאני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו:

משנה ט

תרומתן תרומה. בפ"ב דקדושין (דף מא:) ובפ' ב' דגיטין (דף כג:) מייתי לה ואע"ג דאיתא בתרומה דנפשיה אין נעשה שליח לתרום בשליחות כדתנן בריש מכילתין (פ"א מ"א) אפילו ברשות אין תרומתן תרומה:

והקדשן הקדש. בזבחים בס"פ ב"ש (זבחים דף מה.) פליגי רבי יוסי ורבי שמעון אם חייבין על הקדשן משום פיגול ונותר וטמא:

אין לנכרי כרם רבעי. משמע דסבר רבי יהודה יש לנכרי קנין בארץ ישראל וקשה דבמנחות פ' רבי ישמעאל (מנחות דף סו:) שמעינן ליה לרבי יהודה דאמר תורמין משל כל על של כל משל נכרי על של ישראל ומשל ישראל על של נכרי וי"ל דלא פטר רבי יהודה הכא אלא בסוריא כדתניא (תוספתא ספ"ב דתרומות) אבל הערלה וכלאי הכרם שוין בנכרי בארץ ישראל בסוריא בחוצה לארץ אלא שר' יהודה אומר אין לנכרי כרם רבעי בסוריא וחכ"א יש לו:

תרומת הנכרי מדמעת. אם נפלה לפחות ממאה:

וחייב עליה חומש. זר האוכלה:

ורבי שמעון פוטר. קסבר דליתי בתרומה דנפשיה כדאמרינן בריש האיש מקדש ותימה דבמנחות פ' רבי ישמעאל (שם) מסקינן אליבא דרבי שמעון דאמר מירוח הנכרי פוטר דתרומתו בארץ אסורה לזרים ומדמעת מדרבנן וצ"ל דרבי שמעון פוטר אחומש פליג אבל מודה דמדמעת:

פרק ד

משנה א

המפריש מקצת תרומה ומעשרות. כגון שהיה לו ק' סאין טבל והוציא מהן סאה תרומה ובדעתו עדיין להפריש את השאר חוזר ומוציא ממנו מאותו הכרי עצמו עד שישלים שני סאין כשיעור התרומה דטבל הוא שעולה בידו ולא מה שכבר מתוקן:

אבל לא למקום אחר. דאם יש לו ק' סאין אחרים של טבל אין יכול להפריש עליהן מאלו שהוציא מקצתן תרומתו דלגבי אחריני תלינן דילמא מן המתוקן הוא מוציא עליהן ולא מן הטבל שבו:

ור' מאיר שרי אף למקום אחר ובירו' (הל' א) פליגי דאמרינן מתניתין בהפריש ובדעתו להפריש ר' שמעון בשם ר' זירא מתני' בסתם:

ירו' (שם) מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו על מקום אחר בשעה שמוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו בשעה שמוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו וקשיא

נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו נמלך להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו נטל להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו נמלך להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו:

משנה ב

במגורה. אוצר תבואה:

ונתן סאה לבן לוי. בירושלמי (הל' ב) א"ר אליעזר בשם ר' אושעיא בר' יוסי עשו אותה כפועל שאינו מאמינו לבע"ה והשתא מיירי כגון שראה פועל את בעל הבית נותן ממגורתו לבן לוי סתם ושאל לעני סתם ואמר ר"מ דאותו פועל יכול לאכול מן המגורה ח' סאין דסתם בתורת מעשר ראשון נתן ללוי ובתורת מעשר עני נתן לעני והרי יש כאן ח' סאין מתוקנים ומעט יותר ואע"פ שלא ראהו מפריש תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ על התרומה וחכמים אומרים אינו מפריש כ"א לפי חשבון מה שהפועל אוכל מפריש כדתנן בפ' ז' דדמאי (משנה ג) גבי פועל שאין מאמין לבעל הבית וזה הלשון אינו מיושב על פי זה דהוה ליה למימר מפריש לפי חשבון לכך נראה דמפריש דחכמים אבעל הבית קאי כמו מפריש דרבי מאיר ובהא פליגי דרבי מאיר סבר דיכול פועל לאכול כמה סעודות אצל בעל הבית עד שיכלו ח' סאין ורבנן סברי דלא הפריש בעל הבית אלא לפי חשבון סעודה זו בשביל הפועל שסועד אצלו והשאר מתנה בעלמא דיהיב ללוי ולעני ועוד יש לפרש דמיירי כגון שנתן סאה ללוי ולעני והלכו הלוי והעני ומדדום ונמצאו חסרין דרבי מאיר סבר מהמנינן ליה לבעל הבית שהפריש ב' סאין שלימין ונאבד מה שחסר או אכלוהו עכברים ורבנן סברי דלפי חשבון הנמצא מהימן ותו לא ועוד יש לפרש דמיירי כגון שהלכו להן הלוי והעני וסבר רבי מאיר דמפריש עליהן ח' סאין ואוכל בחזקת שאותן ב' סאין קיימין ורבנן אסרי ואין הירושלמי מתיישב לפי זה ומשמע דמיירי כגון דאמר בעל הבית הרי זה מעשר על מה שנאכל דגרסי' בירושלמי (הל' ב) פשיטא הדא מלתא נשרפו הפירות התרומה בטילה כלום' נשרפו הפירות של מגורה ותרומה לאו דוקא דמתני' במעשר איירי אמעשרות קאמר שהן בטיבלן נשרפה התרומה כלומר נשרפו המעשרות לכשיאכלו הפירות קדשה התרומה למפרע וכל זה יש ליישב ב' לשונות ראשונים שפירשתי:

משנה ג

ירושלמי (הל' ג') כתיב (יחזקאל מה) ששית האיפה מחומר החטים וששיתם האיפה מחומר שעורים יכול יתרום בחטים אחד משמים ובשעורים אחד משלשים ת"ל וכל תרומה שיהו כל תרומות שוות שמואל אמר תן ששית על וששיתם ונמצאת תורם אחד

מארבעים בינונים אחד מחמשים אמר רבי לוי כתיב (במדבר לא) וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים כל שאתה אוחז הרי הוא כזה מה זה אחד מחמשים אף מה שתאחוז ממקום אחר אחד מחמשים והרעה אחד מששים דכתי' (יחזקאל מה) ששית האיפה מחומר החטים ב"ש אומרים אחד מל' וששית האיפה מחומר השעורים בינונית אחד ממ' מן הדא דשמואל והרעה אחד מנ' מן הדא דר' לוי פירוש ששית האיפה קרא ורישא דקרא זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החטים וששיתם מחומר השעורים וחומר הוא כור ל' סאה ואיפה שלשה סאין נמצא דששית האיפה חצי סאה מכור של חטין דהיינו אחד מס' והיא עין רעה לב"ה ועין יפה דורש שמואל משום דכתיב וששיתם דששיתם משמע ב' ששיות וכשאתה נותן זה על זה ובאת לצרף החומרים והששיות הרי ג' ששיות מב' חומרין דהיינו סאה וחצי מס' סאין והוא אחד מארבעים לעין יפה ובינונים אחד מנ' מקרא דר' לוי וב"ש מוקמי וששיתם ב' ששיות מחומר דהיינו סאה משלשים סאין לעין יפה ובינונית אחד מארבעים ודרשה דשמואל דתן ששית על וששיתם ועין רעה אחד מנ' מקרא דרבי לוי והא דתני מתני' והבינונית מחמשים והרעה מס' לאו מדברי ב"ש אלא לתנא קמא ומעין יפה לדברי ב"ש אתה למד לדברי' עין רעה ובינונית אע"ג דלא תני ליה במתני':

ועלה בידו אחד מס'. כגון שתרם באומד ומצא באומד שלו אחד מששים והוא עין רעה:

חזר והוסיף חייב במעשרות. דכבר נפטר ואין שם תרומה חל על מה שהוסיף:

עלה בידו אחד מס"א. כגון שהיו בכרי ס"א סאין ועלה בידו סאה אחת אותה סאה תרומה ויחזור ויתרום כמו שהוא למוד דאם הוא רגיל לתרום אחד מחמשים נמצאו דנשארו עדיין י"א סאה שלא נתרמו:

במדה במשקל. כלומר אותו מותר שהוא תורם מותר לתרום במדה במשקל במנין דלא אמרו לתרום מאומד אלא בתחלת תרומה אבל מוקף ודאי צריך ורבי יהודה סבר דאף מוקף לא צריך אלא בתחלה:

משנה ד

האומר לשלוחו צא ותרום. בפ"ב דקדושין (דף מא:) נפקא לן דשלוחו של אדם כמותו מדכתיב (במדבר י"ח:כ"ח) תרימו גם אתם לרבות שלוחכם:

כדעתו של בעל הבית. לפי שיש תורם בעין יפה ויש בעין רעה ויש בבינונית:

פיחת עשרה. תרם מארבעים או הוסיף עשרה ותרם ששים תרומתו תרומה והא דאמרי' בריש אלו מציאות (בבא מציעא דף כב.) כשאמר לו כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה שאני התם דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה ומיהו פסיק ותני במתני'

תרומתו תרומה אפילו אתא בעל הבית ואמר לא ניחא לי וצריך לומר דשאני הכא דתיקון רבנן הך שיעורין כדאמר בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף צט:) כיון דאיכא דתורם בעין יפה ואיכא דתורם בעין רעה א"ל להכי אמדתיך אבל לענין יפות ורעות רובא דעלמא תורמין מן היפות על היפות ומן הרעות על הרעות ודוקא גבי שליח אמרינן פיחת עשרה תרומתו תרומה אבל יותר מעשרה אין תרומתו תרומה אבל בעל הבית תניא בפ' אלמנה ניזונית (שם) תרם ועלה בידו אפי' אחד מכ' תרומתו תרומה:

ואם נתכוין להוסיף. שהיה יודע דעתו של בעל הבית ובמתכוין להוסיף אפילו אחד אין תרומתו תרומה ותימא הא דאיבעיא לן בפ' אלמנה ניזונית (כתובות צח:) זבין לי ליתכא ואזיל זבין ליה כורא מהו מוסיף על דבריו הוי וליתכא מיהא קני או מעביר על דבריו הוי וליתכא נמי לא קני תיפשוט מהכא דמעביר על דבריו הוי דאי מוסיף על דבריו הוי שיעורא מיהא ליהוי תרומה ומתני' משמע דאינה תרומה כלל ודכוות' דייק התם האומר לשלוחו תן חתיכה לאורחים כו' ודחי לה התם וי"ל דשאני הכא דאיכא פסידא לבעל הבית דאם הרבה שליח בתרומה אם תימצא לומר דכשיעור הוי תרומה נמצאו חולין מדומעין עם התרומה ואם פיחת נמצא טבלו מדומע עם החולין:

ירושלמי (הל' ג) עד כדון כשאמר לו תרום לדעתי היה יודע דעתו של בעל הבית ולא אמר לו צא ותרום לדעתי נשמעינא מן הדא אם אינו יודע דעתו של בעל הבית [מפני שאינו יודע] הא אם יודע אע"פ שלא אמר לו כמי שאמר לו א"ר בון בר כהנא הפוחת אחד מי' תרומה והמוסיף אחד מי' תרומה אבל לא חולין שאין הפחת והתוספת שוין היך עבידא הוה יליף תרים אחד מנ' כד תרם אחד ממ' מפסיד ליה ו' רבעין כד תרם אחד מס' מתגר ליה ד' רבעי' הכא אתמר תרומתו תרומה וכה אתמר אין תרומתו תרומה אמר רבי חנינא כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף רבי חגי בעי קומי רבי יוסי תמן תנינן (מעילה פ"ו מ"א) אמר לו תן להם חתיכה אחת והוא אומר טלו ב' חתיכות והן נטלו ג' כולן מעלו וכאן אתמר הכן א"ל התם מחתיכה ראשונה נסתיימה שליחות בעל הבית ברם הכא על כל חטה וחטה נסתיימה שליחות בעל הבית מה נפק מביניהון היו לפניו ב' כריין אחד נתקן לדעתו ואחד שלא לדעתו עד כדון פי' הא מילתא פשיטא לן דמתני' מתיישבת כשאמר בעל הבית לשליח תרום לדעתי אבל הא מיבעי' לן אי מהני כשאמר לשליח תרום סתם ולא אמר לו תרום לדעתי אי תורם כדעתו של בעל הבית או בבינוני אבל אם לא אמר לו כלל צא תרום פשיטא דלא מהני כדמוכח בריש אלו מציאות (בבא מציעא דף כב.) ומדקדק ממתני' אע"ג דלא אמר לדעתיה כמאן דא"ל דמי ובתוספ' (שרי) דקתני האומר לשלוחו צא תרום אחד מנ' פיחת י' או הוסיף עשרה תרומתו תרומה

האומר לשלוחו סתם אחד מנ' יש לו לתרום הפוחת אחד מי' (או) שפיחת יותר מי' כגון שפיחת י"א ותרם אחד מל"ט או שהוסיף אחד מי' שהוסיף י"א ותרם אחד מס"א בשניהן תרומתו תרומה אבל לא לענין שיחשב כל השאר חולין מתוקנין שאין תרומתו תרומה אלא לפי חשבון דעתו של בעל הבית ונמצא כשפיחת אחד מי' טבל מעורב עם התרומה וכשמוסיף אחד מי' טבל מעורב עם החולין ואאינו יודע דעתו דבעל הבית קאי ולא אמתכוין להוסיף ולפחות שאין כמו ואין כלומר פחת ותוספת אין שוין דמפסיד בפוחת [יותר] ממה שמשתכר בתוספות דהיכא דרגיל בעל הבית לתרום אחד מנ' ותרם אחד ממ' נמצא' מפסיד אחד ממ' שנטל מי' סאין שהן ו' רביעין של קב דהיינו קב ומחצה דביו"ד סאין יש ס' קבין טול אחד ממ' הרי קב ומחצה וכשתורם אחד מס' משתכר ד' רבעי' שהרי בעל הבית שתורם אחד מנ' נמצא מגיע לס' סאין סאה וקב וחומש קב אלא דלא חשיב האי חומש בהדי ד' רבעים דמשתכר משום דאינו מגיע לרובע הכא אתמר תרומתו תרומה מתוך שינויא דר"ח דמשני כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף משמע דאיכא משנה או ברייתא בשום מקום מוכחא דשליח הפוחת במתכוין תרומתו תרומה משום הכי קשיא ליה דמתני' קתני גבי מוסיף דאין תרומתו תרומה וס"ד דבין מתני' בין בברייתא נקט חד והוא הדין לאידך ורבי חנינא משני דיש חילוק בין פוחת למוסיף והדבר מגומגם מאד ושמא טעות סופר בירושלמי תמן תנינן בפרק בתרא דמעילה (דף כ(וקשיא לר' חגי דהתם כולם מעלו אפי' בעל הבית אלמא מוסיף על דבריו הוי ולא מעביר והכא קתני אין תרומתו תרומה אלמא מעביר על דבריו הוא וזהו כעין קושיא שהקשיתי לעיל ומשני דגבי מעילה דמשנטלו חתיכה ראשונה נעשה שליחותו של בעל הבית אבל במתני' על כל חטה וחטה נסתיימה שליחות בעל הבית בתמיה והלא כשהוא פוחת או מוסיף הפרשתו בבת אחת עשויה והוה ליה מעביר מה נפיק מביניהן מה נוכל לדמות להיא דמעילה היו לפניו ב' כריין שנטל מן האחד כשיעור דעתו של בעל הבית ומכרי האחר הוסיף שלא לדעתו:

משנה ה

אחד מעשרה. יכול להרבות תרומה גדולה אבל ריבה יותר לא קדוש בתרומה והרי היתר חולין הטבולים למעשר ומשום דלא אפשר חולין מן התרומה עושה היתר תרומת מעשר כגון אם היו לו ק' סאין של טבל והפריש. מהן י"א סאין פחות מעט לתרומה גדולה הרי יש סאה יותר פחות מעט ומפריש עדיין ח' סאין ומעט יותר למעשר ראשון עם סאה המעורב בתרומה דיש כאן בין הכל ט' סאין מעשר ראשון וקורא שם תרומת מעשר למה

שמעורב עם תרומה וינתן הכל לכהן ויש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר כדאשכחן בסוף כל הגט (גיטין דף לא.) אי נמי כשנטל רשות מן הלוי:

מחצה חולין. סבר ר' ישמעאל דיכול להרבות עד מחצה ואמרינן בירושלמי (שם) מאי טעמא ראשית דגנך (דברים י"ח:ד') דיו לראשית שיהא כדגן ראשית היא תרומה דגן היא השירים:

עד שישייר שם חולין. דקסברי רבי עקיבא ור' טרפון דלא חיישינן אלא שישאר מעט חולין שלא יעשה כל גורנו תרומה משום דבעינן ראשית ששיריה נכרים כדאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) ובראשית הגז (דף קלו:):

משנה ו

משערין את הכלכלה. משערין את המדה כדי שלא יקח לעצמו בגדולה ויתן לכהן בקטנה אי נמי לענין דינא דבאלו שלשה זמנים רשאי לשנות ולא יותר אי נמי לענין התאנים הנלקטות דאלו שלשה זמנים אלו יפות מאלו שלא יתרום מן הרע על היפה:

הבכורות. הן אביבות (הממהרות להתבשל):

סיפות. סופי תאנים האפילות:

המונה משובח. פירשתי לעיל בפרק קמא (מ"ז):

משנה ז

ירושלמי (הל' ה) מנין שהן עולין אמר רבי יונה כתיב (במדבר י"ח:כ"ט) מכל חלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה תורם ממנו שאם נפל לתוכו מקדשו וכמה הוא אחד מק' רבי אליעזר אומר מוסיף סאה ומעלה רבי יהושע אומר מוסיף כל שהוא ומעלה רבי יוסי בן המשולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע והלכה כדבריו פי' שאת מרים ממנו דהיינו אחד מק' דק' סאין הטבולין למעשר מפריש מהן י' למעשר ראשון דמאותן י' אחד לתרומת מעשר הרי אחד מק' ואם חזר ונפל לתוכן נעשה הכל מדומע אבל אם מוסיף סאה דהיינו ק' חולין וא' תרומה מעלה התרומה והשאר מותר ולרבי יהושע ק' ומשהו בין הכל ולר' יוסי בן המשולם ק' וקב בין הכל ואותו קב הוא שתות המדומע דהיינו סאה של תרומה שהיא מדמעת הסאה ו' קבין:

משנה ח

תאנים שחורות מעלות את הלבנות. כגון שיש כאן מאה תאנים חציין שחורות וחציין לבנות וכולן של חולין ונפל לתוכן תאנה של תרומה שחורה או לבנה מסייעות כולם לבטלה ואם שחורה נפלה מעלה אחת מן השחורות והשאר מותר ואם נפלה לבנה מעלה אחת מן הלבנות והשאר מותר:

עיגולי דבלה הגדולים. זו קולא יתירא דאם יש כאן חמשים עיגולין קטנים וכ"ה גדולים ואחד מן הגדולים כשני מן הקטנים ונפל לתוכן עיגול של תרומה קטן כולן מסייעין לבטלו עיגולין ומלבנין כולן בדבלה אלא שהעיגולין עגולין והמלבנין מרובעין:

רבי אליעזר אוסר. ואם שחורה נפלה השחורות אסורות והלבנות מותרות ואם לבנה נפלה הלבנות אסורות והשחורות מותרות וכן בעיגולין אם קטן נפל הקטנים אסורין והגדולים מותרין והא דשרי רבי יהושע בירושלמי (הל' ז) מפרש בר פדייה משום דאם רצה טוחן ומתיר כלומר שאם דורסן מתערבין הכל ועולם:

בידוע מה נפלה. אם שחורה אם לבנה אין מעלות כר"א לפי שיכול לאכול האחרות אבל אי לא ידע אי שחורה נפלה או לבנה מעלות דאי אמרת אין מעלות כולן אסורות:

משנה ט

כיצד. זהו מדברי רבי עקיבא:

בזו. כלומר בזו שאמרנו רבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל אבל באידך דבעינן למימר איפכא:

משנה י

בדורס ליטרא קציעות. של תרומה על פי הכד שמילא קציעות חולין ויש כאן הרבה כדין שאינו יודע באיזו כד דרסה ואע"פ שאין כאן ק' כדים שרי ר"א שהתחתונות מעלות את העליונות כאילו הן פרודות [ממקומן] אע"פ שבפי הכד דרסה ולא למטה וסתמא כר"מ ברישׁ ביצה ור' יהודה פליג התם והתם קתני חבית היינו חבית היינו כד:

עד שיהו שם ק' כדים. דאיכא ק' פומין אבל ליכא ק' פומין הפומין אסורין והשולים מותרים ואין התחתונות מסייעות לבטל אבל אין ידוע באיזה מקום בעיגול דרסה מודה ר' יהושע דיעלו [אע"ג דלא נתערבו למטה] וצריך טעם בין לר' אליעזר בין לרבי יהושע מאי שנא לבנות ושחורות וגדולות וקטנות מתחתונות ועליונות:

משנה יא

וקפאה. ויצף הברזל תרגום וקפא (מלכים ב ו':ו') הצפין למעלה הסיר מה שלמעלה מלשון כדתנן (מעשרות פ"א מ"ז) היין משיקפה:

אם יש בקיפוי. ק"א אבל מה שלמטה אין מסייע לבטל. בירוש' (הל' ח) מחלפא שיטתיה דר' אליעזר תמן אמר התחתונות מעלות לעליונות וכה אמר אם יש בקיפוי הא ארעייתא לא ומשני רבי שמעון בר בא בשם כהנא דברי רבי אליעזר עשויה כמרבה (מיד) מזיד כלומר דגרע משום דקיפאה ואין כקפוי דאי לא קפה ודאי מעלה ר' אסא בשם רבי יוחנן

עשאוה כסאה עולה מתוך ק' כלומר הא דתני אם יש בקיפוי היינו [עם] מה שלמטה ור' אליעזר ור' יהושע לטעמייהו:

יקפיאנה. לכתחלה יסיר מה שלמעלה והשאר מותר. [אם כן למה אמרו]. כלומר לאיזה מקום אמרו תרומה עולה בשאין ידוע אם בלולות אם תבלבל אותה סאה בכל המגורה או אין ידוע לאין נפלה באיזה מקום במגורה:

משנה יב

ירושלמי (שם) רבי זירא ורבי חייא בשם ר' שמעון היו לפניו ב' קופות בזו נ' סאה ובזו נ' סאה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפלה רצה להעלות מזה מעלה מזה מעלה מחצה מזו ומחצה מזו מעלה תניא(בתוספתא פ' ו)ב' קופות בב' עליות שתי מגורות בעליה אחת הרי אלו יעלו רבי יהודה אומר לא יעלו רבי שמעון אומר אפי' בב' עיירות מעלות זו את זו ודוקא ב' מגורות בעליה אחת אבל ב' מגורות בב' עליות לא ומפרש בירושלמי (שם) מה בין מגורות לקופות קופות דרכן להתפנות מגורות אין דרכן להתפנות ולפי טעם זה נראה דהאי דמעלות זו את זו בשיש בזו ובזו נ' היינו בששתיהן של אדם אחד שדרכן להתפנות ולהתערב אבל ב' בני אדם לא וניחא השתא הא דתני בתוספתא (שם) בזו מאה ובזו אין מאה הריני אומר לתוך ק' נפלה למאי נפקא מינה הא כיון דלא ידיע מעלות זו את זו אלא משום ב' גברי איצטריך ואין לומר משום דב' עיירות דתני לה בתר מילתיה דרבי שמעון:

משנה יג

אמר רבי יוסי מעשה בא לאתויי ראיה לב' קופות אתא דרואין אותן כאילו הן מעורבות כדאשכחן באגודות דאמרינן תעלה אף על פי שאין האגודות מעורבות ובירושלמי (שם) פריך דר' יוסי אדרבי יוסי דתניא רבי יוסי אומר בלול מעלה שאינו בלול אינו מעלה והכא קתני רבי יוסי באגודות דאינן בלולים ומשני רבא המקפיד על תערובתו אינו מעלה ושאין מקפיד מעלה היאך עבידה קישות טמאה שנפלה למאה קשואים טהורים כלומר שלא הוכשרו הואיל ואין מקפיד על תערובתן מעלה הוכשרו הואיל והוא מקפיד על תערובתן אין מעלה וכל זה בדבר שאינו בלול אבל בדבר בלול בין מקפיד בין שאינו מקפיד מעלה: מאה וב' חציין. עם התרומה יש ק' חציין ושנים:

פרק ה

משנה א

לפחות מק' תרומה טמאה נמי עולה בק"א כדיליף בסיפרי בקל וחומר:

ירקבו. לפי שאי אפשר לאכול תרומה טמאה ובירושלמי (הל' א) פריך ניחא טהורה ירקבו וטמאין ירקבו על דעתיה דחזקיה ניחא על דעתיה דר' יוחנן ידלקו בשנפלה לטהורים כיון דנפלה לפחות מק' הן נחשבו הכל תרומה והוה ליה כתרומה טמאה שנתערבה בטהורה דאסורה באכילה משום טמאה ובהדלקה משום תרומה טהורה דאסור לשרוף תרומה טהורה וטמאין נמי אליבא דחזקיה דפליג בפרק כל שעה (פסחים דף לג:) בהא דתנן מדליקין בפת ושמן תרומה שנטמאת (רבי) חזקיה אמר לא שנו אלא פת אבל חטין לא שמא יבא לידי תקלה ור' יוחנן אמר אפילו חטים והשתא לחזקיה ניחא בטמאין דירקבו דחייש לתקלה אלא לר' יוחנן אמאי ירקבו הוה ליה למימר ידליק ומשני סבר ר' יוחנן כהדא שמא ימצא בהן תקלה ואע"ג דאוקימנא לה בפ' כל שעה בשליקתא דמאיסתא דלאחר שניטמאו שולקן ואח"כ זורקן לבין העצים דנמאסות וחזקיה חייש דילמא אכיל להו מקמי דליזרקינהו או מקמי ששולקן מ"מ הכא אפי' ר' יוחנן מודה דדימוע קיל להו לאינשי ואיכא למיחש טפי עוד פריך בירושלמי (שם) אנפלה להקדש אמאי ירקבו ולא כן סברינן למימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו והיא משנה בערכין בשילהי שום היתומים זו היא שעתו דמי עצים ומשני א"ר יהודה תיפתר שחרב אותו מקום ולא מצאו למוכרו אפי' בדמי עצים:

ואם טהורה היתה אותו סאה. תרומה שנפלה והחולין נמי טהורין ימכרו לכהנים בדמי תרומה בזול לפי שאסור לזרים:

חוץ מדמי אותה סאה. דצריך לקיים מצות נתינה:

ואם למעשר ראשון. טהורה נפלה שלא נטלה ממנו תרומת מעשר יעשנו תרומת מעשר על מעשר אחר ואם למעשר שני והקדש טהורה נפלו יפדו ויאכל דמי המעשר בירושלים והדימוע לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה:

ואם טמאין היו החולין. או מעשר ראשון שנפלה בהן התרומה טהורה לא יעשנו תרומת מעשר אלא יפריש עליו ממקום אחר וימכרו לכהנים ויאכלו הכהנים נקודים או קליות [פירוש] ביובש כמו יבש היה נקודים (יהושע ט':ה') דאין מטמאים את התרומה בלא הכשר או קליות נמי דלא מיתכשרי ולא מיטמאי או תילוש במי פירות דלא מכשרי או יחלקו לעיסות ובכל עיסה יתן ממנו פחות מכביצה דלא מטמא ולא דמי לטמאה בחולין טהורים ירקבו משום דנעשה הכל תרומה ונחשב כתרומה טמאה וטהורה שנתערבו דהנך חולין נעשין תרומה ליאסר לזרים מכח תרומה טמאה ולכהנים נמי אסור כתרומה טמאה [אבל הנך] חולין טמאין אין נעשין תרומה אלא מכח תרומה טהורה לית לן למיסרינהו באכילה אע"ג [דלעיל מחמרינן בהו טפי מבתרומה עצמה שנתערבה בהם]

דלשריפה אסור [שאני התם דהחולין טהורין נעשו תרומה וחיישינן] דלמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת אבל הכא שהחולין טמאין נעשין תרומה לא חיישינן שמא יאמרו תרומה טמאה נאכלת [דזיל קרי בי רב הוא] וידעי דמכח תרומה טהורה אתו [שריוה באכילה כתרומה טהורה]:

תניא בסיפרי בפרשת קרח מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו מכאן אמרו תרומה עולה בק"א אין לי אלא תרומה טהורה תרומה טמאה מניין אמרת קל וחומר אם יעלה איסור מן האיסור להיתר קל וחומר לאיסור מן המותר להיתר רבי אומר אינו צריך קל וחומר הוא אם יעלה איסור מן המותר להיתר קל וחומר מן המותר למותר להיתר פירוש ממנו שנפל לתוכו כגון תרומת מעשר שהוא אחד מק' דמק' נוטלין עשר למעשר ראשון ומן הי' א' לתרומת מעשר אם חזר למקום שהורם דהיינו צ"ט אוסרת ולעיל בפ' ד' (משנה ז) פליגי ר"א ור' יהושע אי בעי ק"א אי סגי בק' והדר יליף תרומה טמאה מק"ו מטבל שאסור לכל כשתוציא ממנו תרומה שאסורה לזרים הותר אותו שהיה אסור ונמצא [התרומה] שאסור לזרים כשעלה מן הטבל שהוא אסור התירו לאכילה קל וחומר לתרומה טמאה שאסורה לכהן שנפלה לק' סאין תרומה טהורה שמותרת לכהן שעולה ומתיר את המותר ומהאי קל וחומר היתה ראויה להתבטל אחד בצ"ט כטבל שניתר כשהופרש ממנו תרומת מעשר שהוא אחד מק' ומהאי קל וחומר נמי ראיה ללמוד ממנו תרומה טהורה שעולה בלאו דרשה ממנו ודנקיט דרך אחר ואמר אם תעלה תרומה טהורה שאסורה לזרים מן החולין המותרים לזרים קל וחומר [לתרומה טמאה] שמותרת לכהן להסיקה תחת תבשילו שתעלה מן הטהורה שמותרת לאכילה ובטלה הטמאה במיעוטה ונעשה הכל מותר ובירושלמי דערלה פ"ב (הל' א') גרסינן א"ר יונה כתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה מרים ממנו אם יפול לתוכו מקדשו וכמה הוא אחד ממאה ר' אליעזר מוסיף סאה ומעלה ר' יהושע מוסיף כל שהוא ומעלה רבי יוסי בן המשולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע תני ר' ישמעאל אומר תרומה עולה(בק"א) [בק' מק"ו] אם איסור מתוך איסור עולה איסור מתוך היתר לא כ"ש אית תנאי תני היתר מתוך היתר מ"ד איסור מתוך היתר שכן תרומהאסורה לזרים מ"ד היתר מתוך היתר שכן תרומה מותרת לכהנים אית דפתר לה (לכהונה) [כולה לכהנים] מאן דאמר איסור מתוך היתר במדומע בתרומה טמאה מ"ד היתר מתוך היתר במדומע בתרומה טהורה והך פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע ורבי יוסי בן המשולם היינו פלוגתא דפירקין דלעיל (משנה ז) ורבי שמעון ל"ל דרשה דקרא דלעיל דמכל חלבו סבר דלא צרי' קרא דאתיא בק"ו טהורה כמו טמאה כענין שפירשתי ומאן דפתר לה כולה ר"ש ללמד

על טמאה דבטלה בק' כההיא דספרי ובמדומע בתרומה טמאה היינו טמאה בחולין ובמדומע בתרומה טהור' היינו טמאה בטהורה ולקמן בפירקין ילפינן דטמאה עולה בק"א מדין אחר בפלוגתיה דבית שמאי אוסרין וב"ה מתירין דיליף לה רבנן בשם רבי אושעיא בירושלמי:

משנה ב

למאה חולין טהורין. שלא הוכשרו ולא טימאתן בנפילתה:

תירום. ירים סאה משם ותשרף כדין תרומה טמאה כדקתני שאני אומר ובפ' הלוקח בהמה בבכורות (דף כב:) כתוב תירום ותרקב אבל בירו' (שם) גריס תירום ותשרף דקאמר עלה א"ר סימון ר"א כדעתיה כמה דו אמר תמן כל הפסולין עלו בידו [כן הוא אמר הכא] כלו' דבפ' כל הזבחים (זבחים ד' עז:) א"ר אליעזר גבי אברי בעל מום שנתערבו באברי תמימים אם קרב ראש אחד מהן יקרבו כל הראשין כולן וסבר רבי סימון דהתם מחמת שיש לו לומר שהפסולות עלה בידו והותרו האחרים ולא כמפורש בזבחים דלא אמר ר' אליעזר אלא שנים שנים אבל אחד אחד לא אי נמי אפילו מוקי לה רבי סומון בשנים שנים מ"מ חשיב לטעמיה משום דמהני בשנים שנים להכשיר לדידיה עפי מרבנן מה שיש לתלות שהפסול הוא שקרב ועוד יש לפרש דקאי אמתני' דלקמן דסאה תרומה שנפלה למאה חולין והגביהה ונפלה למקום אחר דר"א מדמע כתרומות ודאי ובעי לאוכוחי מינה בשבת (דף קמב.) דאית ליה לר"א תרומה בעינה מחתה ואע"ג דדחי לה התם רבי סימון לית ליה ההוא דיחויא ואפילו אית ליה במילתא דהתם הכא לא סבר לה דבטעם מועט שויך שריפה ובתחלת נפילתה היתה תרומה טמאה וראויה לישרף והא דנקט בירושלמי לשון פסול ולא לשון איסור משום דגבי פסול קרבן נמי שמעינן ליה הכי בההיא דזבחים ור' זירא חולק על ר' סימון דקאמר בירושלמי (שם) רבי זירא בעי את מר לא א"ר אליעזר לא משום גזירה ולא מודה בסאה שהעלתה מתוך טבל שצריך לקרות שם למעשרותיה אין תימר סאה שנפלה היא שעלתה לא יהא צריך לקרות שם למעשרותיה א"ר מנא יאות א"ר זירא דתנינן דבתראה סאה תרומה טהורה שנפלה לק' חולין טמאין ולית רבי אליעזר פליג קסבר ר' זירא דטעמיה דרבי אליעזר לאו משום דההיא דנפלה היא דעלתה דכולהו איכא לדחויי כדפרשינן אלא משום גזירה תשרף פן יבא להקל באכילתה מחמת שנתבטלה במאה ומביא ר' מנא ראיה לדבריו מדלא פליג בבבא שאחר זו דומיא דתיאכל נקודים וקליות ואי אמרינן היא סאה שנפלה ועלתה הוה לן למימר דתאכל כדבעי והא דלא אמר ר' אליעזר תשרף התם כי הכא דהכא טמאה נפלה ואע"פ שבטלה בחולין טהורין לא תחזור עוד לטהרתה משום דחל עליה

שם תרומה כשמגביהה ומעיקרא טמאה היתה אבל לקמן דטהורה נפלה כשמגביהה חל עליה שם תרומה טהורה אף על פי שנפלה לחולין טמאין והדר אמר בירושל' (שם) אמרין חברייא קומי ר' יוסי יאות אמר ר' סימון דהוא לא אמר כן [די לא כן] שורפין את התרומה מפני גזרה כלומר אין סברא שישרפו מטעם גזרה אמר לון וכי ו' ספיקות לא מפני גזרה אין שורפין אותן משמע בהדיא מתוך סוגיא דירושלמי דגרסינן תירום ותשרף ולמאי דגרסי בבכורות תירום ותרקב יש לפרש דכיון דמן הדין היא טהורה מטעם ביטול נותנין עליה חומר טהורה ואסור לשורפה וחומר טמאה ואסור לאכילה ולכך תרקב והדר אמר בירושלמי חבריה בעון קומי רבי יוסי מה נפשך אי תרומה טמאה היא תשרף ואם חולין הן מה בכך שיטמאו כלומר מה טעם [אמרי רבנן תאכל נקודים ושפיר] אמר רבי אליעזר תשרף אמר לון לא לשם תרומה טמאה היא אוכלה כלום תרומה נאכלת אלא טהורה שמא טמאה לא אי אתם מודין שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה מה לי נולד לה טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה מה לי נולד במקום אחר כלומר טעם גדול יש שאינה נאכלת דבתורת תרומה טמאה מגביהה [וכיון דתירום בתורת תרומה אין לומר תאכל משום דנראה כאוכל תרומה טמאה כמו שהיתה בשעת נפילה] אבל הא דפשיטא להו [דאינה] נשרפת אי אתם מודים דאם נולד לה ספק טומאה במקומה קודם שנתערבה בחולין שאינו יכול לשורפה א"כ גם עכשיו שנתערבה והורמה תחשב כספק טמאה ספק טהורה משום דהורמה מחולין טהורין ולא תשרף דמה לי נולד לה ספק טומאה במקומה מה לי עכשיו אחר שנפלה ור"ת מקיים גירסא דהכא וגירסא דבכורות דתרקב ותשרף הכל אחד הוא הגמ' שלנו דתשרף דתנן היינו בלא הנאה כעין רקבון דאי שרית ליה בהנאה אתי למיכלה וסבור להתירה ע"י ביטול כדאמרי רבנן תעלה ותאכל דהכי קאמר תרקב או ותשרף בלא הנאה ועוד יש לפרש דמחלוקת דבני בבל ובני א"י מהגמרא [שלנו] וגמרת ירושלמי כמו כן באידך בבא דקתני בפרקין ר"א אומר תירום ותשרף תניא בתוספתא (פ"ו) תירום ותרקב ואפשר דאיכא דתני הכי ואיכא דתני הכי וכן נמי אשכחן בפ' מצות חליצה (יבמות דף קד:) גבי קטנה שחלצה דבספרים שלנו גרס חליצתה פסולה ובירושל' גר' כשירה ואם תאמר וכיון דתרקב ואסור אמאי תירום הא מפרש בירושלמי דהא דערלה וכלאי הכרם בטלין במאתים וא"צ להרים ותרומה בק"א וצריך להרים משום גזל השבט והכא דכי מרים לה מיתסרא אין כאן גזל השבט וצריך לומר דלא פלוג רבנן:

תעלה ותאכל. בפ' הלוקח בהמה (בכורות כב:) פי' בקונטרס תעלה לשון ביטול ולא לשון הרמה מדקתני בדר' אליעזר תירום ובדרבנן תעלה והא דתנן בפ"ב דערלה (משנה

א) דתרומה ותרומת מעשר עולין בק"א וצריך להרים התם משום הפסד כהן ואי יהיב ליה דמי שפיר דמי ותדע דתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפילו הכי תנן בהו לשון עלייה דתנן (שם פ"ג מ"ו) מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם וקתני התם יעלו בק"א ע"כ לשון הקונטרס והדין עמו שפי' הטעם משום הפסד כהן כדמפרש בירושל' (שם) נמי משום גזל השבט ומיהו אע"ג דעיקר תקנה לכך מסתברא דאין יכול להפטר בדמים דעד כאן לא פליגי רבי אליעזר ורבנן בפרק נוטל (שבת דף קמב.) ובפ"ק דתמורה (דף יב.) במדומע אחר שהורם דלר' אליעזר מדומע כתרומה ודאי ולרבנן לפי חשבון אבל ודאי דקדושת תרומה יש בה ובלבד שלא יהא במקום א' כביצה מן התרומה שהתרומה הוא חלק אחד מק"א שלא יהא בעיסה ק"א ביצים דא"כ היה בה כביצה בתרומה טמאה ואין הטמאה יכול ליבטל בק' של טהורה שהוכשר שהרי מטמא הכל ודומה כמטמא תרומה בידים שהתרומה טמאה בטולה טיהרתה ומהאי טעמא לחוד לא מיתסר דכיון שכבר נתבטלה התרומה והכל חולין ומותר לזרים מה קפידא יש אם מטמא חולין אלא בעינן שלא יטעה לבטל קב חולין טמאין בקב ועוד ממין זה כדמפרשינן עליה בפרק הלוקח בהמה והטעם קאי בין אר' אליעזר בין ארבנן וא"ת חולין טמאין נמי שנתבטלו ברוב חולין טהורין ניחוש נמי להכי וי"ל דהתם בשנתבטל מיעוט חולין טמאין ברוב חולין טהורין ליכא למימר שמא יביא קב חולין טמאין בקב ועוד ממין זה כי ידוע דשם טומאה לא פקע מן החולין טמאין המעורבין בטהורין אבל הכא סבור הוא דשם טומאה פקע לגמרי מאחר דשרי לאכול לזרים הכל לרבנן או הק' סאין לרבי אליעזר אע"פ שהתרומה מעורבת בהן:

משנה ג

תעלה ותאכל. הכא מודה רבי אליעזר כדפרשינן לעיל:

משנה ד

אוסרים הכל ולא תעלה בסיפא פליגי בה רבי אליעזר ורבנן דר' אליעזר אומר אותה סאה תירום ותשרף והשאר מותר ורבנן שרו הכל דאבדה אותה סאה במיעוטא:

לאחר שהודו. בירושלמי (הל' ד) בעו מי הודה למי ומסיק רבי ירמיה בשם רבי אמי שמע לה מן הדא דתנן בפ"ב דטבול יום (משנה ז) המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח יעלה בק"א ואם תימצא לומר בית הלל יודו לבית שמאי שלא תעלה מאן תנא הכא תעלה לא בית שמאי ולא בית הלל א"ר חנינא נימא בית הלל שנו אותה קודם שיודו א"ר יוסי מתני' אמרה כן אחר שהודו רבי אליעזר אומר תירום ותשרף ורבי אליעזר לאו שמותי הוא כלומר מתלמידי שמאי ש"מ דב"ש הודו ופריך בירושלמי (שם) דב"ש

מסלקין לון ואינון מודיי לון כלומר היאך הודו בית שמאי לבית הלל והלא במשנתנו ב"ה מוקשין ומשני אמר רבי בון יש כאן תשובה אחרת כהדא דתני ר' אושעיא ומה טהורה שהיא בעון מיתה אצל הזרים עולה טמאה שהיא בעשה אצל הכהנים לא כל שכן ובריש פירקין הבאתי ברייתא דספרי:

משנה ה

כתרומה ודאי. בריש נוטל (שבת דף קמב.) בעי למימר דקסבר ר"א תרומה בעינה מחתה:

לפי חשבון. דמאה ואחד ממה שנופל נחשב תרומה:

משנה ו

מדמע לפי חשבון. לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דימוע בעינן מאה שעורין מן החולין אבל ק' סאין לא בעינן כגון אם נפל סאה תרומה לתוך כ"ג סאין של חולין נדמעו ועכשיו כל סאה וסאה שיש שם הוי אחד מכ"ד שבו תרומה והיינו לוג וכשחזר ונפל סאה מאותו דימוע לתוך חולין אחרים אם יש שם ע"ז לוגין מצטרפין עם כ"ג לוגין שבסאה זו ומבטלין את לוג התרומה:

ואין המחומץ מחמיץ אלא לפי חשבון. כגון עיסה שנתחמצה בשאור תרומה הרי כולה אסורה ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרח של חולין וחימצתה אינה אוסרת אלא לפי חשבון שאור תרומה שנפל בה ולא מיתסרא אחרונה אלא אם כן נפל בה מן הראשונה שיעור גדול שיהא בשאור המעורב בה כדי לחמץ אחרונה בלא צירוף חולין המדומעין ובסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) מוקי לה כרבי אליעזר בן יעקב דתני ר"א בן יעקב אומר מקוה שיש בה כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והם טהורין שהשאיבה מיטהרת ברבייה ובהמשכה והיינו לפי חשבון דאין השאובין פוסלים המקוה דרך המשכה אא"כ היו שם כ' סאין ור"פ מפרש התם לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני היא דתניא ג' לוגין מים שאובין שנפלו למקוה בב' וג' כלים ואפילו בד' וה' כלים פוסלין את המקוה יוסף בן חוני אומר בשנים ושלש כלים פוסלין את המקוה בארבעה וחמשה אין פוסלין את המקוה:

משנה ז

הגביהה. כדין תרומה שעולה בק"א וצריך להרים:

עד שתרבה. דהיינו עד נ"א פעמים אבל מחצה על מחצה שרי והשתא לר' יוחנן דסוף הערל (יבמות דף פ"ב:) דלא בעי רבייה בדרבנן ניחא אלא לריש לקיש קשה דאמר התם והוא שרבו חולין על התרומה ואין לחלק בין הך להההיא דכוותה מדמי התם ברייתא

דמקוה דתנן נתן סאה ונטל סאה כשר ושמא היינו טעמא דריש לקיש דעד נ' א"א שלא יהא עדיין רוב חולין דאכל סאה שהגביהה א"א שלא יעלה עמו מן התרומה ומטעם זה ניחא התם דחשיב ההיא דמקוה דרבנן אע"ג דאיירי במי פירות ומי פירות פוסלים מקוה מדאורייתא ברובה אלא לכך חשיב דרבנן דכ"א סאה נמי דרבנן דאכל סאה שמעלה א"א שלא יעלה מן מי הפירות לפי חשבון והרי יש כאן עדיין רוב מים:

משנה ח

עד שנפלה. סאה תרומה:

הרי זו אסורה. דכמאן דנפל בבת אחת דמי ורבי שמעון סבר קמייתא בטיל בק' והיא בטילה בק"א כדפרשינן בפרק נוטל ובירושלמי (הל' ג) אמרינן ר' שמעון אומר ידיעתה מקדשתה ורבנן אמרין הרמתה מקדשתה כלומר לרבי שמעון אם לא נודע לו בראשונה עד שנפלה שניה היה הכל נאסר אבל השתא דנודע לו כיון דסופו להרים כמורם דמי כדאשכחן בעלמא דאית ליה לר"ש כל העומד ליזרק כזרוק דמי (פסחים יג:) ורבנן אזלי בתר הגבהה והכי נמי תניא [בתוספתא] (פרק ו) אמר רבי אלעזר ברבי שמעון בד"א בזמי דלא ידע בה ואח"כ נפלה אבל אם ידע בה ואח"כ נפלה אחרת מותרת שכבר היה לה לעלות וחכ"א הרמתה מקדשתה:

משנה ט

וטחנן. הכל בבת אחת לא אמרינן החולין פחתו ולא התרומה ואין כאן ק"א ואסור כיון שנתבטלה שאפילו היה כך תו לא מתסרי תדע מדלא קתני בהא רישא אם ידוע שחטים של תרומה יפות כשטחנן והותירו וקצת קשה למה ליה למימר פיחתה התרומה:

כך. הותירה התרומה. ואין כאן ק"א:

אם ידוע שהחטין של חולין יפות משל תרומה מותר. דשל חולין הותירו ושל תרומה לא הותירו ויש כאן ק"א אע"ג דמעיקרא נאסרו חזרו והותרו בטחינה ואמרי' בירושלמי (ה"ה) תני אף טוחן לכתחלה ומתיר ומתני' רבי יוסי דאמר אף מתכוין וילקוט ויעלה במאתים ואחד א"ר זירא שכך דרך כהנים שטוחנים מדומע בבתיהן מה נפיק מביניהו (כל) כלאי הכרם על דעתיה דר' יוסי טוחן ומתיר על דעתיה דרבנן אין טוחן ומתיר:

ירושלמי (שם) תני אין טנופת תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור על החולין אבל טנופת חולין מצטרפין עם החולין להעלות התרומה עוד ירושלמי (הלכה ג) בפ"ק דערלה ובנזיר פרק ג' מינין (הל' ט) ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורים משערין אותן כאילו הן בצל וקפלוט מאי כדון ההן אמר נותנים טעם אחד מק' וההן אמר נותנין טעם אחד מס' מ"ד בס' אין את עושה את הזרוע א' מק' לאיל מ"ד בק' את עושה את הזרוע א'

בק' לאיל מ"ד בק' מוציא העצמות מן הזרוע ומ"ד בס' אין את מוציא עצמות מן הזרוע וכשם שאתה מוציא את העצמות מן הזרוע כך את מוציאן מן האיל לית יכול דתני אין טנופת תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין אבל טנופת חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה רב ביבי בעי טנופת תרומה מהו שמצטרף עם החולין להעלות את התרומה מן מה דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרפין להיתר הדא אמר טנופת תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה הך פלוגתא בפלוגתא דגיד הנשה (דף צח:) דאיכא למ"ד התם בס' ואיכא למ"ד בק' ושניהן לא למדוה אלא מזרוע בשלה מ"ד בק' לא משער עצם הזרוע אלא הבשר ופריך אם כן תוציא העצמות כמו כן מן הבשר שלא יסייעו לבטל בשר הזרוע ונמצא בטל בפחות ממאה ומשני לית יכול שהעצמות מצטרפים לבטל את האיסור כמו שטנופת מסייע לבטל את התרומה ומסיק אפילו טנופת התרומה מצטרפת עם החולין לבטל התרומה ולהך מסקנא עצם הזרוע נמי מצטרף עם האיל לבטל בשר הזרוע וליכא כי אם מאה בין הכל והך דירושלמי פליגא אסוגיא דפר' גיד הנשה דהתם משמע דאפילו עצמות היתר אין מצטרפין לבטל למ"ד בק' דאמר בשר בהדי בשר משערים ולא בהדי בשר ועצמות ושמא איידי דנקט בשר בזרוע נקט בשר באיל ולאו דוקא וקולא גדולה היא זאת אלא דלכאורה לא קיימא לן הכי דהא קיי"ל כמ"ד בס' ואמרינן בפ' גיד הנשה דמ"ד בס' קסבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערים אלמא דעצמות מצטרפים לאיסור ולהיתר ולקמן בפ' בצל אמרינן בירושלמי (הל' ו) דביצה בששים ומסיק עלה בשם רבי חנינא הירק והקליפה מצטרפין א"ר זעירא ואיסור מתוכן כלומר דאין משערין ביצה האסורה אלא לפי האוכל שבתוך הקליפה רב הונא אמר קליפי איסור מעלין את ההיתר שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה אע"ג דההיא סוגיא כמ"ד בס' ואין תימה כל כך דעדיפא מינה א"ר חנינא גופיה בגיד הנשה כשהוא משער ברוטב בקיפה ובחתיכות ואיכא דאמרי בקדרה עצמה ואיכא דאמרי במאי דבלעה קדרה ושמא סוגיא דירושלמי כמ"ד בקדרה עצמה ומדאזלא סוגיא בירושלמי בג' דוכתי כוותיה ש"מ שכן הלכה ושמא יש לחלק בין קדרה לעצמות וקליפין מ"מ בין למ"ד בס' בין למ"ד בק' נלמוד דעצמות וקליפין של היתר מצטרפין לבטל האיסור וכל שכן דאין מצטרפין לאיסור אבל למ"ד בששים משמע מדיליף מזרוע בשלה דעצמות הזרוע מצטרפין לאיסור אי לאו משום דאיכא ס' וההיא דפרק בצל דמשמע דאפילו קליפי איסור מצטרפין לבטל צריך לחלק בין עצמות לקליפין דשמא יש לחלוחית של טעם בעצמות יותר ממה שיש בקליפי ביצים ואעפ"כ לא מסתבר דהא גיד הנשה למ"ד אין בגידים בנותן טעם אם נתבשל עם הירך

מותר כדאי' בפ' גיד הנשה ומי עדיפי עצמות לאיסור יותר מגיד דאע"ג דתנן לקמן בפ' בתרא (מ"ה) עצמות קדשים בזמן שהוא מכנסן אסורים הא אמרינן בירושלמי (הל' ד) עלה ר' אבהו בשם ר' יוחנן בראשי כנפים והסחוסין היא מתני' ועצמות נמי דטעונים שריפה בפרק כיצד צולין (פסחים דף פג.) כשיש בהן מוח כדאיתא התם לכך נראה דהא דיליף מזרוע בשלה ומשער בעצמות הזרוע סימנא בעלמא ואסמכתא הוא כדאיתא התם דמדאורייתא ברובה בטיל דזרוע באיל מין במינו הוא ומדאורייתא מין במינו ברוב ומיהו חתיכת נבילה שנתבשלה ואחר כך נפלה בקדרה עצמות שבה מצטרפין לאסור לפי שבלוע טעם נבילה מידי דהוה אקדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואפילו נתבשל תחילה אותה חתיכה של נבילה בפני עצמה בקדרה כשחזרה ונפלה בקדרה של היתר ואע"פ דמתיר כל הבשר שבה לא סגי בהכי אם לא ישער גם בעצמות דשמא בשר נבילה נתמעט בבישולה ונבלע הטעם בעצמות:

ואם מזיד אסור. הא דאמרינן בריש ביצה (דף ד:) ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה אין לשון זה שנוי בשום מקום אלא ממתני' דהכא דייק לה:

ירושלמי (הל' ד) בשם רבי יוחנן כל איסורים שריבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור ולא מתני' הוא בשוגג מותר במזיד אסור מתני' בתרומה אתא מימר לן אפילו שאר הדברים א"ר אליעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור:

פרק ו

משנה א

משלם קרן וחומש. דכתיב (ויקרא כ"ב:י') ואיש כי יאכל קדש ויסף חמישיתו ופליגי תנאי (בב"מ דף נד.) אי חומשא מלגיו אי מלבר דתניא יוסף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר וחמישיתו וחומשו מלגיו:

השותה. יין:

הסך. שמן. ובתורת כהנים מייתי לה:

וחומש חומשה. אם אכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש והתשלומין נעשין תרומה כדתני סיפא ואם חזר ואכל תשלומי החומש מוסיף חומש על אותו חומש ובפ' הזהב דרשי לה מקרא מדכתיב (שם) ויסף חמישיתו אי שקלת ליה לוי"ו דויסף ושדית ליה אחמישיתו הוי חמישיותיו ופליג בתורת כהנים ובירושלמי (הל' א) אם בשעת הפרשה [קדשי כתרומה או] עד שעת נתינה דתניא ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו ואין

הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש:

אלא חולין מתוקנין. כדדרשינן בפ' הזהב תרומה אין משתלמת אלא מן החולין דרחמנא אמר ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קודש וכן חומש כדאמר נמי התם וחומש תרומה אין משתלם אלא מן המתוקנין:

והתשלומין תרומה. שאם חזר ואכל בשוגג אותן חולין שנשתלמו מה שחוזר ומשלם תחתיהן גם הם תרומה ומיהו לא משמע כן בירושלמי (שם) דתניא תשלומי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש ואין משלמין עליהן קרן וחומש ואינן חייבין בחלה ואין הודים פוסלות בטבול יום כדרך שפוסלות בחולין ואין הידים פוסלות משום טבול יום דהוה ליה למתני אין ידים וטבול יום פוסל בהן ומיהו יכול לומר דגרסינן כטבול יום בכ"ף דאין טבול יום פוסל בהן ולא ידים ועוד [תימה] דתני כדרך שפוסל בחולין הא בחולין לא פסלי וכדרך שאין פוסלין מיבעי ליה ועוד דבהדיא בירושלמי (שם) א"ר זירא בשם רבי חנינא תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין אם הם משלמין קרן וחומש וידים וטבול יום פוסלין בהן אם לא נאמר דברייתא פליגא אמתני' ורבי חנינא דאמר במתני' אינו מוחל דכיון דגזירת הכתוב הוא שחייב לשלם דבר הראוי להיות קדש ואין יכול לפטור עליו בדמים אין הדבר תלוי בבעלים אבל אין לומר משום דהוי [כפרת] עון כקרבן כיון דמיחייב חומש דהרי גזל חברו ונשבע והודה דמוסיף חומש ותניא בהגוזל קמא (דף קג:) דיכול למחול:

ירושלמי (שם) ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן מזיד בחלב ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן אף הכא מזיד בתרומה ושוגג בחומש יתרו בו וילקה ויביא חומשה א"ר אבהו גזירת הכתוב היא ואיש כי יאכל קדש בשגגה שתהא כל אכילה בשוגג פי' מזיד בחלב ושוגג בקרבן פלוגתא דבריש כלל גדול (שבת דף סט:) דר' יוחנן אמר כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת ורבי זעירא דירושלמי כאביי דאמר התם דא"ר יוחנן בתרומה שאין חייב עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה ולאו מטעמא דרבי זעירא קאמר לה ורבא אמר מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן:

משנה ב

בת ישראל. שהפרישה תרומה משל עצמה ולא נתנה לכהן אלא אכלה שוגג ואח"כ נשאת לכהן משלמת קרן וחומש ואע"פ דעכשיו מיפטרה להפריש מידי דהוי אמחילה דאין כהן מוחלה ובעינן נמי חולין מתוקנים ועכשיו תרומה הואיל והיתה זרה בשעת

אכילה וכל זה ילפינן מגזירת הכתוב דאצטריך רחמנא דבר הראוי להיות קודש מכל מקום:

לעצמה. דתרומה נמי אם היתה בעין לא היתה מחויבת ליתן לכהן דנעשית כהנת בנישואיה:

משנה ג

בירושלמי (הלכה ב) הא ר"מ אומר משלמין ורבנן אמרי משלמין מה ביניהן א"ר יוחנן עקר סעודה [ביניהן רמ"א עקר סעודה] לבעה"ב ורבנן אמרי לפועלים ר"ל אמר טפילה ביניהון ורמ"א טפילה לבעה"ב ורבנן אמרי לפועלין ר' אבהו בשם ר"ל הא למה זה דומה למוכר חפץ לחברו ונמצא שאינו שלו חייב להעמיד מקחו אלו כר"ל אתמרת ניחא ואי כר' יוחנן אומר עיקר סעודה ביניהון [ואת אמרת הכי כר"מ אית אמרת ר' אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא שבח סעודה ביניהון] כשפסק עמהן להאכילן כרשיני חולין והאכילן כרשיני תרומה ולא כבר אכלו כמ"ד טבלים נפש אדם חתה בהן פי' עיקר סעודה על מי לטרוח דר"מ סבר על בעל הבית לטרוח ורבנן סברי בעל הבית נותן דמים והפועלים יקנו להן כל צורכי הסעודה טפילה ביניהון חייב לטפל לשלם התרומה שצריך לשלם דבר הראוי להיות קודש מוכר חפץ דכאן מכר להן תרומה ונמצא שאינו שלו ובפ"ק דב"מ (דף טז.) לא משמע כן שיהא חייב להעמיד לו מקחו דקאמר התם גבי גזלן שמכר וחזר ולקח מבעלים הראשונים לאוקמה קמי לוקח בעי דקאמר נפלה לו בירושה ירושה ממילא הויא ולאו לאוקמה גבי לוקח בעי משמע דקאמר בין שהכיר שאינה שלו בין לא הכיר ושמא יש לחלק בין מטלטלי למקרקעי והלא כבר אכלו לרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר דבעל הבית חייב להכין סעודה הרי כבר אכלו ולמה ישלם [כל הקרן לא הוי ליה לשלם] אלא דמים ומשני מחמת שנפש אדם חתה בטבלים וכן בתרומה אין נחשבת להן אכילה:

משנה ד

דמי תרומה. שאין יקרין כחולין גם יכול לשלם דמים ואין צריך לשלם פירות הראייות להיות קדש:

קרן וחומש מן החולין. דבר הראוי להיות קדש וקרן תרומה משום כפל:

שני חומשין. חד משום תרומה וחד משום דנהנה מן ההקדש:

שאין בהקדש כפל. דאמר בפרק הזהב (בבא מציעא דף נז:) דרעהו כתיב:

משנה ה

מן הלקט. מפרש בירוש' (שם) משום דאין בהן זיקת תרומה ומעשר ושמא מחמת כך אינו בכלל דבר הראוי להיות קודש:

שאין הקדש פודה הקדש. ואילו חשוב כהקדש כלומר דקודם שנפדו אין יכול לפטור עצמו בהקדש גבוה וכן מעשר שני לר"מ דאמר ממון גבוה והשתא דנפדו אין לומר משום דאין ראוי להיות קדש שהרי' קודש שקרא עליו שם מעשר אפשר להיות תרומה וכן הקדש קודם שהוקדש מידי דהוה אחולין מתוקנים והיינו נמי טעמא דמעשר ראשון דכיון דקודם שנטלה תרומתו לא חזי תו לא חזי וצריך לדקדק בדבר ומיהו בת"כ תניא מניין שאין משלמים לא מן הלקט ושכחה ופאה ולא ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו ת"ל ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי ליעשות קודש ועל כורחיך גירסא דמתני' עיקר דבלא ניטל תרומתו ולא נפדו לא הוו פליגי רבנן דתני וחכמים מתירין באלו:

משנה ו

מן היפה על הרעה. כההיא דתניא בפ' כל שעה (פסחים דף לב.) אכל גרוגרות ושילם תמרים תבא עליו ברכה והתם דייק מינה דלפי מדה משלם דאי לפי דמים מאי תבא עליו ברכה בזוזא אכל בזוזא משלם וה"נ הוי מצי למידק ממתני' דאי לפי דמים מאי נפקא מינה במה שישלם מן היפה על הרעה ומיהו איכא לדחויי כדדחי התם דאכל מידי דלא קפיץ עליה זבינא ומשלם מידי דקפיץ עליה זבינא:

לפיכך אין יכול לשלם ממין אחר כשאכל קשואין של תרומה של ערב שביעית ואין קשואין של ששית מצויין בשביעית וכשמשתהין מתקשין ולא חזו לאכילה ומין אחר אין יכול לשלם לרבי עקיבא וצריך להמתין עד מוצאי שביעית וישלם דמשל שביעית אסור לפרוע חובו כדאמרינן בריש פרק בתרא דע"א (דף סב.) ובירושלמי (הל' ג) קאמר שאם כן לא נמצא לו קרדום מדמי שביעית ירושלמי רבי אבין בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין משלמין מפירות חו"ל אפילו תימא משלמין מתני' עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ:

פרק ז

משנה א

משלם את הקרן. בירושלמי (הל' א') פריך ממתני' דלעיל וממתניתין דאלו נערות לריש לקיש דאמר בפרק אלו נערות (כתובות דף לד:) חייבי מלקות שוגגין ודבר אחר פטורין

מן התשלומין ואמאי תנן האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש והאוכל תרומה מזיד משלם קרן ומשני דכל הנך דמתני' כרבי מאיר דאמר לוקה ומשלם והדר פריך אם יסבור ריש לקיש כל מתניתין כרבי מאיר קראי מי נימא דרבי מאיר דכתיב ואיש כי יאכל קדש ומשני קסבר ריש לקיש שהחומש קרבן והדר פריך אטו קרן מי הוי קרבן ומשני שהקרן קנס דתנן אינו משלם אלא חולין מתוקנין והן נעשין תרומה ותנן נמי אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין ולא דמי עצים חייב לו הדא אמר שהקרן קנס ופריך וכמא דתימא קרן קנס ודכוותה חומש קנס בתמי' אלא לר"ל כדעתי' דתמן הכל היה בכלל לא תענה (שמות כ) יצא ועשיתם לו כאשר זמם (דברים י"ט:י"ט) לחייבו ממון וכה הכל היה בכלל וכל זר לא יאכל קדש (ויקרא כ"ב:י"ג-י"ד) יצא ואיש כי יאכל קדש בשגגה (שם) לחייבו ממון ומתוך סוגיא דירושלמי קשה הא דמתרצין אהא דתנן בפרק כל שעה (פסחים דף לא:) האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים מוקי לה בגמרא כר' נחוניה בן הקנה שהיה עושה יום הכפורים כשבת לתשלומין ואפי' הכי בשוגג חייב ואמאי ואפילו יהא שוגג נמי אחמץ והא גבי מיתה בידי אדם כל היכא דפטרינן מזיד משום דקם ליה בדרבה מיניה פטרינן נמי שוגג כדאמר בפ' אלו נערות והוא הדין בכרת דילפינן מינה וכי תימא משום דגלי רחמנא בשוגג משלם קרן וחומש ולא פטרינן ליה משום מיתה דתרומה הוא הדין משום כרת דפסח התינח לאביי דאמר בריש אלו נערות טעמא דר' נחוניא בן הקנה דגמר אסון אסון אלא לרבא דדריש מוהכרתי דרחמנא אמר כרת שלי כמיתה שלכם משום דמיתה בידי שמים אינה פוטרת מן התשלומין בשום מקום א"כ לא אשכחן שוגג דתרומה שלא שייך בו קם ליה בדרבה מיניה ועוד דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף כט.) האוכל הקדש חמץ במועד מעל ויש אומרים לא מעל ואמרינן מאן יש אומרים רבי נחוניא בן הקנה והשתא מאי שנא שוגג דתרומה משוגג דהקדש ומתרצים דקרן וחומש דתרומה כפרה מדתנן אינו יכול למחול בפירקין דלעיל (מ"א) אבל קרן וחומש דמעולה ממון וזו היא סברא דהא מילתא מנא לן דהאי ממונא והאי כפרה ועוד כדפרשינן דסוגיא דירושלמי מוכחת דאינו קרבן דלא הוו כפרה ועיקר טעמא משום דריבתה תורה שוגג לתשלומים ואמאי פטור לר' נחוניא בן הקנה ונל"פ דאוכל חמץ של הקדש דפרק כל שעה מיירי באוכל במזיד אע"ג דקתני מעלולא מעל והכי אית' בתוספתא דפסחי' (פ"א) דתניא [האוכל] קודש חמץ בפסח משלם בשוגג קרן וחומש ואשם תלוי במזיד פטור ומיהו אכתי לאביי ניחא כדפרשי' לעיל דפטור מיתה בידי שמים מתשלומין וכיון דגלי קרא דשוגג לא מיפטר משום מיתה ה"ה משום כרת אלא לרבא דלא מיפטר משום מיתה היכא דאיכא כרת בפסח ליפטר

ואי הוה מצי למימר דרבא סבר כריש לקיש דאמר חייבי מלקיות שוגגין פטורין ניחא דכיון דגלי קרא דלא מיפטר שוגג ומשלם הוא הדין דמשום כרת נמי לא מיפטר אבל א"א לומר כן דהא רבא לא סבר לה כריש לקיש אלא בתלת ורבי יוחנן פליג עליה דמחייב בחייבי מלקיות שוגגין ומכל מקום נראה לפרש דאפילו הכי אשכחן לרבא דגלי קרא דלא אמרינן קם ליה בדרבה מיניה בשוגג דמעילה ותרומה דשמעינן ליה לרבא בפרק כלל גדול (שבת דף סט:) דמיתה במקום כרת קיימא חומש במקום קרבן קאי וכי היכי דאמר ר' יוחנן כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו הכי נמי במעילה ובתרומה חייב עליהן חומש אם שגג במיתה אע"פ שהזיד בלאו אלא גלי רחמנא תשלומי בשוגג אפילו במקום מלקות והוא הדין במקום כרת והא דדחי בפ' כל שעה גבי תרומה דמתני' רבי נחוניא בן הקנה לא מיתוקם כרבא אם איתא דמחייב ר' נחוניא חייבי מלקיות בתשלומין דכיון דלא אשכחן שוגג דתרומה למיחייביה במקום שראוי לומר קם ליה בדרבה מיניה לית לן לחיובא במקום כרת דפסח כיון דאיכא למימר קם ליה בדרבה מיניה אלא לרבא מתני' כמאן דאמר לפי מדה משלם:

משנה ב

משלמת את הקרן. כדין גזל:

ואינה משלמת את החומש. דכהנת היא וראויה לחזור לבית אביה אבל נשאת לאחד מן הפסולין נעשית זרה דשוב אינה ראויה דכיון שנבעלה לפסול לה פסלה:

ומיתתה בשרפה. בירושלמי (הל' ב) אמרינן מה טעם דר' מאיר כי תחל לזנות את אביה את שאינה ראויה לחזור לבית אביה יצאת זו שראויה לחזור לבית אביה ופריך נשאת לכשר וזינתה הרי ראויה לחזור לבית אביה בתמיה ומשני מאי כדון כי תחל לזנות את שחילוליה מחמת זנות ולא מחמת נישואים מאי טעמייהו דרבנן ובת איש כהן מ"מ והאי טעמא נמי איתיה בריש ד' מיתות (סנהדרין דף נא.) ואיש יתירא דריש:

וחכמים אומרים זו וזו משלמין את הקרן. היינו חכמים היינו רבי יהודה כדמוכח בפ"ק דכריתות (ז.) [דפליגי] התם רבי מאיר ור' יהודה בסך בשמן המשחה לכהנים ולמלכים רבי מאיר מחייב ורבי יהודה פוטר דרבי מאיר סבר ואשר יתן ממנו על זר ומלך וכהן השתא זרים נינהו ורבי יהודה סבר בעינא עד דאיכא זר מתחלה ועד סוף ומלך וכהן מעיקרא לאו זרים נינהו וא"ר איקא ואזדו לטעמייהו ומייתי מתניתין דגבי אוכל תרומה דבעינן זר מעיקרא לרבי יהודה:

משנה ג

המאכיל בניו קטנים כגון בזר וקטנים לאו בני אכילה נינהו:

ותרומת חוצה לארץ אף על גב דמדמעת כדמוכח במנחות בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף סז.) מ"מ אין מוסיפין עליה חומש:

משנה ה

הריני אומר לתוך של תרומה נפלה ומתרת קופה של חולין ובתוספתא (פרק ח) תני היה טבל ומעשר ראשון ומעשר שני הרי זה אסור שלא התירו ספק מדומע אלא בדבר שיש לו מתירים כלומר מב' קופות אחת של חולין ואחת של תרומה תלינן תרומה לתוך תרומה נפלה שיש היתר לשתיהם אבל כשהאחת חולין והשניה טבל או מעשר ראשון או מעשר שני לא תלינן התרומה שנפלה בשל טבל כדי להתיר החולין מאחר שהטבל נאסר בכך ונדמע ותימה בסוף הערל גבי ב' קופות ולפניהן ב' סאין דאיפלוג עליה רבי יוחנן וריש לקיש אמאי לא פליגי אמתני' דהכא דההיא ברייתא היא וכן בפ"ק דפסחים [ט:] גבי ב' בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ואתו שני עכברים כו' היינו ב' קופות אמאי לא מייתי הך דהכא וי"ל דהאי רבותא טפי דאיכא תרי שאני אומר דתלינן חולין בחולין ותרומה בתרומה אבל הכא דליכא אלא חד סאה דמספקינן אי הכא נפל אין חידוש כל כך ושמא הכא כולהו מודו דלא בעינן רבייה ומיהו אמתני' נמי פליגי עלה בירושלמי (הל' ג) רבי יוחנן וריש לקיש וגבי בדיקת חמץ דרבנן שרינן בתרי שאני אומר ומיהו אכתי קשה דלא מייתי מתני' דידים (פ"ב מ"ד) דאשמעינן תרתי דומיא דסאה אחת ודומיא דב' סאין דתנן היו שתי ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו ב' ככרין טהורין נגע באחת מהן ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע או ב' ככרים אחד טמא ואחד טהור ספק טמאה בטמא וטהורה בטהור או טמאה בטהור וטהורה בטמא הידים כמו שהיו והככרין כמו שהיו וי"ל דשאני פסולי ידים דעיקרן לא הוי [אלא] מדרבנן ובפרק אלו עוברין (פסחים דף מד.) ובפרק ג' מינים (נזיר דף לו:) פריך אי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר מברייתא דוקא פריך דמקילינן כולי האי דאמרינן תרתי שאני אומר ומיהו קשה בנדה בפרק האשה (דף ס.) דמדמה התם כתם של חלוק אחד לשני שבילין משמע דלא שייך לחלק בין חד לתרי וי"ל כיון שיש לטהר בשני שבילין מדינא אפילו היכא דליכא חזקה מטעם ספק טומאה ברשות הרבים להכי מסתבר למימר דלרשב"ג תלינן טמא בטמא כמו בכתם שתולין בטמאה ועוד יש לפרש דאית ליה למימר טפי תרי שאני אומר גבי שבילין משום דאוקימנא גברא אחזקת טהרה אבל קופות לא שייך חזקת היתר אם נפלה התרומה בחולין והא דמייתי לה אשני בתים דקאי בחזקת בדוק כל שכן דאיכא ראיה טפי דאפילו היכא דלא שייך חזקה אמרינן תרי שאני אומר:

אכל אחת מהן פטור. דשמא של חולין אכל:

והשניה נוהג בה תרומה. מספק:
וחייבת בחלה. דשמא של חולין היא ור' יוסי פוטר דכיון דלא ידיע הוה ליה כמדומע דפטור מן החלה כדתנן במס' חלה (פ"א מ"ד):
אכל אחר את השניה פטור. בירושל' (שם) אמר רבי יוחנן דרבי יהודה היא דאמר אם נשאלו בבת אחת טמאים בזה אחר זה טהורים רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין פלוגתייהו גבי שנים שהלכו בב' שבילין א' טמא וא' טהור ואסיק בירושלמי דמתני' דברי הכל דבזה אחר זה אפילו רבי יוסי מודה ובבא לישאל עליו ועל חברו פליגי רבי יהודה אומר אומרים לו שאל דידך וזיל לך ר' יוסי אומר כמו שנשאלו שנים באחת:
כקטנה שבשתיהן. לקולא:

משנה ו

אינה מדמעת. דשמא היינו אותה של חולין וכל בבא זו כקמייתא:

משנה ז

זרע את אחת מהן פטור. דתנן לקמן (פ"ט מ"א) הזורע את התרומה בשוגג יופך וכאן פטור דלא חייבוהו וכחולין הן:
בדבר שזרעו כלה. כגון חטים ושעורים:
מותר לזרים. דהא דאמרינן גידולי תרומה תרומה היינו בתרומה ודאי והא במדומע ותנן לקמן (בפ"ט מ"ד) דהמדומע גידוליו חולין ותני עלה (במ"ו) בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורים:
דבר שאין זרעו כלה. כגון הלוף והשום והבצלים:

פרק ח

משנה א

האשה שהיתה אוכלת בתרומה. כגון בת ישראל לכהן:
מת בעליך או גרשך. בירושלמי (הל' א) פריך מת בעליך ניחא אבל גרשך היכי דמי דאינה מתגרשת עד שיבא גט לידה ואי דעבדא שליח לקבלה התנן בפר' התקבל (גיטין דף סה.) אמרה התקבל לי גטי אסורה לאכול בתרומה מיד ומשני כרבנן או כמשנה ראשונה שארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ואביה מקבל גיטה רבי אלעזר אומר אפילו תימא כמשנה אחרונה תיפתר שאמרה לו הבא לי גטי ממקום פלוני והיה לו להביא בי' ימים ומצא סוס רץ והביאו בה' ימים ופריך ולא ר' אלעזר דתנן רבי אליעזר אוסר מיד משנה בפרק התקבל (שם) ושני ולא מודי רבי אליעזר שאם אמרה הבא לי גטי

ממקום פלוני שאוכלת תרומה עד שמגיע גט לאותו מקום אמר ר' חנינא מכיון שאמרה לו הבא לי גטי ממקום פלוני כמו שאמרה לא יהא גט אלא אחר י' ימים ומה שאכלה בהיתר אכלה:

אמרו לו מת רבך. וירשו בן בתו ישראל:

שהוא בן גרושה. וחלל הוא ואסור בתרומה כזר:

רבי אליעזר מחייב קרן וחומש. אכולהו קאי:

רבי יהושע פוטר. משום דטעה בדבר מצוה ובשילהי ארבעה אחין (יבמות דף לד.) מוקי לה בתרומה בערב הפסח דזמנה בהול:

רבי יהושע מכשיר. בפ"ג דקידושין (דף סו:) בן גרושה עבודתו כשרה מדכתיב (במדבר כ"ה:י"ג) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת בין זרע כשר בין זרע פסול אבוה דשמואל אמר מהכא (דברים ל"ג:י"א) ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפי' חללים שבו פעל ידיו תרצה עוד דריש מדכתיב (שם כה) הכהן אשר יהיה בימים ההם זה שהיה כשר ונתחלל. ובעל מום עבודתו פסולה דכתיב (במדבר כ"ה:י"ב) את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר ובפ"ב דזבחים (דף טו) דבעל מום עבודתו מחוללת דכתיב (ויקרא כ"א:כ"ג) מום בו ולא יחלל ושמא אצטריך דקדושין דלא ידוע בשעת עבודה שהוא בעל מום כדאמר בההוא פירקא (יח.) גבי מחוסר בגדים דצריכי קראי דלא תימא עבודה דזר חייב עליה מיתה והני מילי עבודה דמעכבא כפרה:

ירושלמי (שם) רב חנה שאל לחבריא מניין לאוכל ברשות שפטור מה בין סבור שהוא חולין ונמצאת תרומה מה בין סבור שהוא ישראל ונמצא כהן אמרו לו מהוריית בית דין אמר לון עוד צריכא מה בין סבור חול ונמצא שבת שחייב מה בין סבור שהוא פסח ונמצא שלמים שפטור אמרו לו משוחט ברשות אמר לון עוד צריכא לי מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שחייב מה בין סבור שהוא אסור ונמצא שהיתר שפטור לא אגבוניה אמר לון נמלכין מינן או הודע אליו חטאתו והביא (ויקרא ד':כ"ג) השב מידיעתו חייב קרבן על שגגתו יצא זה שאפילו יודע אינו פורש על רבי יוסי לגבון אמר להון למה לא אמריתו ליה או הודע אליו חטאתו והביא אמרין ליה הוא קשיתה והוא קיימה ר' יוחנן בשם רבי ינאי זה אחד מג' מדרשות שהן מחוורין בתורה ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם (דברים כ"ו:ג') וכי יש כהן עכשיו ואין כהן לאחר זמן ואיזה זה שהיה מקריב ונודע שהוא בן גרושה שעבודתו כשרה אמר רב ופועל ידיו תרצה (שם לג) כל שהוא מזרע לוי עבודתו כשירה וחשיב התם מילי טובא בין רב לרבי יוחנן פירוש סבור שהוא חולין ונמצא תרומה משלם קרן וחומש סבור שהוא כהן ונמצא בן גרושה פטור מיבעיא

ליה מאי שנא זה מזה אמרו לו מהוריית בית דין כלומר מדמחלקינן התם בין נמצא בעל מום לנמצא בן גרושה משום דפסול משפחה צריך ב"ד מה בין סבור פסח ושחטו בי"ד שחל להיות בשבת ונמצא שלמים שפטור [מה בין סבר שהוא חול ועשה מלאכה שחייב] אמרו לו משוחט ברשות כלומר לפי שסבור לשחוט בשבת ברשות וטועה בדבר מצוה הוא כדאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (פסחים דף עב.) מה בין סבור שהוא איסור ונמצא היתר שפטור ואע"פ שגם הוא חוטא כדאמרינן בסוף קדושין (דף פא:) שמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה וצריך כפרה ודריש ליה מדכתיב אישה הפרם וה' יסלח לה (במדבר לו) שמדבר באשה שנדרה בנזיר והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה והיתה שותה יין לא אגבוניה לא השיבו דבר נמלכין אנן נחזי אנן ונתייעץ אם נוכל למצוא טעם:

משנה ב

וכולן. עבד או אשה ובן גרושה וחלוצה ופלוגתא היא בירושלמי (שם) דאיכא מאן דאמר דרבי אליעזר לא קאי אלא אעבד ואשה דמעיקרא חזו ועל כורחין מתניתין הכי סברא:

נטמאת. ותרומה טהורה אסורה לך או נטמאת הטהורה ואסורה אפילו טהור ובטומאה שאירע לאחר שהכניס התרומה בפיו אייריי:

טמאה היתה. השתא אייריי בטומאה שאירע מקודם וכן תרומ' היית' טמאה קודם דומיא דטבל:

ופשפש שטעם פשפש מפרש בפ הרואה כתם (נח:) מנא ידע והוא מצוי במשכב כדאמר לגבי כתם דתולה בו:

הרי זה יפלוט. אע"פ שמאבד אוכלי תרומה:

ירושלמי (הל' ב) מה פליגין בעבד ואשה אבל בשאר רבי אליעזר מודי אמר רב שמואל בר יצחק מתניתין אמרה כן או נודע שהוא טבל או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא ניפדו ולית רבי אליעזר פליג מה טעם דר"א משום דהתחיל בהיתר תני ר' נתן אומר לא שהיה ר"א אומר משום דהתחיל בהיתר אלא שהיה רבי אליעזר אומר הלעוס כבלוע אף בשבת ובפסח וביום הכפורים ובנזיר ובנבלה ובטריפה ובשקצים וברמשין פי' ר' נתן פליג אמתנית' ולא מפליג בין התחיל באיסור להתחיל בהיתר אף בשבת כגון פירות הנושרין שלעס בפיו והן מוקצין:

משנה ג

מן הגנה לחצר. ומשנכנס לחצר מתחייב דחצר קובעת וכן חשכה ליל שבת דשבת קובעת כדאי' בסוף המביא כדי יין (ביצה דף לד:):

ר"א אומר יגמור. דאין שבת וחצר קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וסתם ענבים לדריכה קיימי [ומסיק שם] אומר ר' נתן לא כשאמר ר"א יגמור בחצר (יגמור) אלא חוץ לחצר ולא בשבת יגמור אלא למוצאי שבת ולא דמיא להההיא דתינוקות שטמנו תאנים מערב שבת ושכחו ולא עישרו למוצאי שבת לא יאכלו אלא אם כן עישרו דהתם לאכילת שבת ייחדום הלכך קבעה עלייהו אבל זו לא יחדה בשבת ומיהו בריש פרק ב' דמעשרות א"ר יוחנן דשבת טובלת בפירות שליקט לאכילת שבת וקדשה עליהם שבת ובפ' ד' דמעשרות (מ"ב) כתבתיה וצריך לומר דלא אמרו יגמור למוצאי שבת אלא מפני שהתחיל בהיתר:

משנה ד

ישפך. ולא חיישינן שמאבד את התרומה דבלאו הכי אסור מפני הנחש ששתה ואף לזילוף לא חזי:

ממקום קרוב. ואמרינן בירושלמי (הל' ג) איזה הוא מקום קרוב אמר ר"ש מאוזן חבית ולפיה ופריך התם ולא חמי ליה א"ר חנינא מין קטן הוא ושפיפון שמו ודומה לשיער עוד אמרינן התם לעיל ניתנה רשות לארץ ליבקע מפניו ובפ"ק דחולין (דף י.) איתא כמה מקום קרוב א"ר יצחק בר יהודה כדי שיצא מתחת אוזן כלי וישתה ופריך והא חזי ליה אלא ישתה ויחזור לחורו:

משנה ה

המרה. ארס וניכר במועטין אבל לא במרובין:

בכלים כל שהן. רבי יוסי גזר בכלים מועטין אטו מרובין:

ובקרקעות מ' סאה. דלא קשי ליה גילוי כיון שהן כל כך מרובין תדע דכל מקוה מגולה היא ובמעין כל זמן שמושך אין בו משום גילוי כדאמר בירושלמי:

משנה ו

ניקורי תאנים וענבים. חיישינן שמא ניקרם נחש:

כל שיש בו ליחה. הארס מתערב עם הליחה ומתחלחל בכל הקשואים אבל בדבר יבש חותך מקום הניקור והשאר מותר:

נשיכת נחש. בהמה שנשכתה נחש ונשחטה ונמצאת כשרה:

משנה ז

משמרת שמסננין בה יין אע"ג דלמטה מכוסה אסורה משום עליונה שהארס עובר דרך המשמרת ור' נחמיה מתיר שהארס צף:

משנה ח

שנולד בה ספק טומאה. בפ"ק דפסחים (ד' י:) פירש בקונטרס כגון שנכנס בו אדם טמא ספק נגע ספק לא נגע וקשה דאי ברשות הרבים ספקו טהור ואי ברה"י ספקו טמא וי"מ כגון שרץ בפי חולדה וחולדה מהלכת על פי חבית וספק נגע ספק לא נגע כל שכן דקשה טפי דהוי דבר שאין בו דעת לישאל ואפילו ברשות היחיד ספקו טהור ואין לפרש כההיא דתנן (פ"ה משנה ג דטהרות) גבי ב' שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות והזה ושנה וטבל וחזר והלך בשני ועשה טהרות דאם הראשונות קיימות אלו ואלו תלויות דהיינו מדרבנן אבל מדאורייתא טהורות מידי דהוה אנאכלו ראשונות דשניות טהורות ומתני' מדאורייתא פליגי ובבכורות פרק כל הפסולים (זבחים דף לג:) מפרש טעמייהו מקראי וצריך לומר כגון ב' חביות ברשות היחיד ונגע שרץ באחת מהן ולא ידיעי בהי מינייהו דשתיהן תלויות מדאורייתא דאע"ג דספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא מדאורייתא אין לטמא שתיהן מכח זה כיון דממה נפשך חד מינייהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפינן אלא דבר שיכול להיות כדמוכח בריש ב' נזירין (דף נז.) שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא דמביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ולא מייתו זה וזה קרבן טומאה:

התורפה יניחנה במקום המוצנע. עדיין מוזהר על שמירתם ובפרק כל פסולי המוקדשין מפרש טעמייהו:

אל יחדש בה דבר. אלא יניחנה כמות שהיא אם במקום תורפה תורפה אם במקום מוצנע מוצנע:

משנה ט

בגת העליונה. מיי"ט בלע"ז:

תחתונה בור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו:

טמאה חולין טמאין יש בה וראויין לימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה ואם תפול תרומה זו לתוכה הוה ליה מדומע וטמא ואסורה באכילה אפילו לכהן ונפקא לן בפ' הערל דתרומה טמאה בעשה מדכתיב בשעריך תאכלנו הטמא והטהור (דברים ט"ו:כ"ב) לזה ולא לאחר:

מודה רבי אליעזר ורבי יהושע. אע"פ שנחלקו באין יכול שוין בזה:

שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה. שיכול לחזור אחר כלים טהורים קודם שתרד לתוך הטמאה ויקבל ממנה רביעית הלוג יציל ואל יקבלנה בכלים טמאים כדי להציל

החולין שלא יתערב בהן ויאסרו ואע"פ שבתוך כך ירד ממנה ויפסידם לא מטמאינן לתרומה משום הפסד חולין:

ואם לאו. שלא ימצא כלים טהורים סוף סוף לטומאה אזלי בזה איפליגו ר"א ור' יהושע וגרסינן בפסחים בפ"ק בשני מקומות (דף טו. ודף כ:) ר"א אומר אל יטמאנה ביד [ור' יהושע אומר אף יטמאנו ביד] והיינו הא דתני סיפא דמתני' על זו ועל זו א"ר יהושע לא זו שאנו מוזהרין אלא שהגמרא מקצר בלשון דתני ר' יהושע אומר אף יטמאנה ביד ודוקא משום הפסד חולין שרי ר' יהושע ולגבי שמן נמי איכא הפסד תרומה ונקט נמי גבי שמן שנשפכה ולא נקט כמו ביין משום דבשמן כי האי גוונא מודה כדתניא בסוף פרק קמא דפסחים חבית של שמן של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתיה חולין מודין רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יכול להציל ממנה בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ולא יטמאנה ביד משום דשמן ראוי להדליק ולא חשו להפסד מועט וביין נמי לא נחלקו אלא בדאיכא פחות ממאה חולין אבל איכא ק' חולין אל יטמאנה ביד דליכא הפסד:

משנה יא

על זו. שנולד לה ספק טומאה ועל זו שהולכ' לאיבוד א"ר יהושע שאינו מוזהר דתרומתי כתיב ואותה שמוזהר עליה כיצד היה עובר דקאמר ר' יהושע יניחנה לפניו על הסלע ואל יטמאנה ביד אי נמי אל יגרום טומאה לאחרות:

משנה יב

תנו לנו אחת מכם ונטמאנה. רוצים לאונסה לבוא עליה:

יטמאו כולן ולא תיטמא. בירושלמי (הל' ד) מוכח דאם ייחדו להם אחת מוסרים:

ירושלמי (שם) תני סיעת בני אדם שמהלכין בדרך ופגע בהם נכרי ואמר להן תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו נהרוג כולכם יהרגו ואל ימסרו להם נפש אחת מושראל ייחד להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו להם ואל יהרגו אמר ריש לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ור' יוחנן אמר אע"פ שאינו חייב מיתה ומייתי עובדא בחד דתבעיה מלכא וערק לגבי ר' יהושע ב"ל ואקיף מלכא מדינתא ויהבי להו והוה רגיל אליהו דמתגלי ליה ושוב לא אתגלי ליה וצם כמה צומין ואיתגלי ליה ואמר לו למסורות אני נגלה אמר ליה ולא משנה אני עשיתי א"ל והוא משנת החסידים:

פרק ט

משנה א

יופך יהפך ויחרוש בה כדי שלא תגדל והכי מפרש בירושלמי (הל' א) יופך דלא חליפין קנסו בו שתבטל שדהו על גבי תרומה כלומר דלא חליפין שלא יחליף עוד גידולים דקנסו חכמים שתהא שדה בטלה ובורה ושוב לא יחזור ויזרענה לשנה זו שעבר מן הזרע ואע"פ ששגג בו החמירו בו במה שלא נזהר והחמירו בו יותר ממזיד דקתני מזיד יקיים והיינו טעמא משום דנקרא שם תרומה על השדה היה נראה כמאבד את התרומה ואמרינן בירושלמי (שם) רבי שמואל בר אבדימי בעי מהו שיהא נאמן לומר מזיד הייתי ומסיק דאם אחרים מכירין שיודעין שתרומה זרע לא כל הימנו לומר מזיד הייתי ואם לאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר:

ואם הביא שליש. אפילו שוגג יקיים משום דאסור לאבד תרומה:

ובפשתן במזיד יופך. אמרו בירושלמי (שם) קנסו בו שלא יהנה בקיסמין והיינו טעמא משום דעיקר פשתן משום קיסמין ולא משום זרע דסתם זרע לא הוי לאכילה כדתנן בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צג.) ואין נחשב שם תרומה על השדה ואפילו מזיד:

משנה ב

בדמי תרומה. דגידולי תרומה תרומה ואסור לזרים (אפילו התורם חולין ושרי):

א"כ. דחיישינן בזרים דלמא אתי למיכל בכהנים טמאים נמי ניחוש דילמא אתי למיכל:

ירושלמי (שם) תני אשת עם הארץ טוחנת עם אשת חבר בזמן שהיא טמאה אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחן שהיא מחזקת טהורה ממנה וכדברי ר"ט אפילו בזמן שהיא טמאה לא תטחן שמא תשכח ותתן לתוך פיה פירוש בתבואה של חבר איירי דבזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה בטהורה לא תטחון שלא תטמא תבואה של חבר אבל בזמן שמחזקת עצמה בטמאה לא חיישינן ור"ט חייש שמא תשכח כמו במתני' ומדקתני בהך ברייתא שהיא מחזקת טהורה משמע דאיירי בתבואה של חבר כדפרשינן ולא כפירוש הקונטרס דפ"ק דחולין (דף ו:) דמוקי לה בתבואה של עם הארץ:

משנה ג

וחייב במעשרות. מעשר ראשון ומעשר שני והוא הדין בתרומה ותרומת מעשר ולא חש להזכיר אלא דברים הניתנין אף לזרים כדי למוכרם לכהן בדמי תרומה ומיהו מעשר שני אינו נמכר ולא קתני לה:

החובט במקלות בידי אדם משובח ולא ידוש בבהמה משום לא תחסום ומוקמינן לה בגידולי תרומה:

כפיפות כעין כלי קופה העשוי מצורי דקל כמו כפיפה מצרית (בפ"ב מ"א דסוטה):

משנה ד

גידולי תרומה תרומה מדרבנן מי"ח דבר הן גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא משהי לה ואתו בה לידי תקלה והקשה במגילת סתרים מהא דתניא [בתוספתא] בפ"ק דטהרות דגידולי תרומה חולין ודחק לתרץ דאירי התם לענין לחייבו בלקט שכחה ופאה וחייב בתרומות ומעשרות כדתנן לעיל (משנה ב) ועל חנם דחק דהתם איירי לענין טומאה וטהרה שהגידולים כחולין ואין בהן שלישי ולעיל פרק ששי בירושלמי (הל' א) משמע כפירושו דאמר ר' זירא בשם ר' חנינא תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהם חולין גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים א"ר יוסי ואנן תנינן תרויהון תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר דתנן אין משלמין תרומה אלא חולין מתוקנים ונעשין תרומה אלא שגידוליהן חולין דתנן גידולי תרומה תרומה הא גידולי תשלומי תרומה חולין גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר דתנן וחייבין בלקט שכחה ופאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטים אלא שאסורה לזרים דתנן עניי ישראל מוכרין שלהם בדמי תרומה והדמים שלהן ומ"מ אמת הוא כדפרשינן לענין ראשון ושני מדתני בטהרות ובירוש' נמי לכל דבר ומה שיכול לדקדק מן המשנה מדקדק והא דתנן בפרק ב' דבכורים (משנה ב) דמעשר שני ובכורים גידוליהן אסורים לאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה מה שאין כן בתרומה בפסחים (דף לד.) לא כיוונו יפה דאין ענינם לכאן ופירוש כמו שפירשנו במקומה:

וגידולי גדולין חולין. אם חזר וזרע גידולי תרומה מה שגדל מהן חולין ובירושלמי (פרקין הל' ב) תני בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין:

ומעשר ראשון. דלא ניטלה ממנו תרומת מעשר:

גידוליהן חולין. בירושלמי (שם) מפרש טעמא דכולהו הטבל שרובו חולין ומעשר ראשון שרובו חולין וספיחי שביעית שאינן מצוין ותרומת חוצה לארץ שאינה מצויה והמדומע שרובו חולין והבכורין שאינה מצויה והוה מצי למימר תרומת חוצה לארץ שיכול לבטלה ברוב כדאמר בפרק עד כמה (בכורות דף כז.) ומיהו לא שריא בהכי לזרים אלא לכהן בימי טומאה:

מדומע קרי לה לתרומה שנפלה לפחות מק' והא דלא חשיב בכורים מצוים לפי שאינם נוהגים אלא בז' מינין:

גידולי הקדש ומעשר שני חולין. כגון שזרע סאה מהן והוסיף כמה סאין א"צ לפרושי אלא סאה אחת:

ופודה אותם בזמן זרעם בירושלמי (שם) א"ר אבהו בשם ר' יוחנן פודה כל האוצר בדמי אותה סאה והדר מסיק הפרש בין הקדש למעשר שני מעשר שני בין בדבר שזרעו כלה בין בדבר שאין זרעו כלה נפדה אלא בדבר שזרעו כלה נפדה בשער שהוא עומד בו בדבר שאין זרעו כלה נפדה בשער הראשון הקדש בין בדבר שזרעו כלה בין אינו כלה אין לו אלא מקומו ושעתו אבל דבר שזרעו כלה פודה כל האוצר בדמי אותה סאה שזרע ודבר שאין זרעו כלה פודה כל האוצר:

משנה ה

לגנה. שדה שנזרעו ערוגות ויש ק' ערוגות של תרומה ואחת של חולין ולא ידיע הי דחולין ובתוספתא (פ"ח) תני ק' לוג משמע דלגנה לשון לוג שזרעו ק' לוגין של תרומה ולוג א' של חולין ובערוך פי' לשון לגון:

בדבר שזרעו כלה. כגון חטים הכל מותר:

אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' מאה של חולין וא' של תרומה ולא ידיע הי מינייהו הכל אסור דאע"ג דתרומה עולה בק"א הכא דזרען אין הקרקע עולה והכי תניא בתוספתא (שם) אבל דבר שאין זרעו כלה לא יעלה שאין הקרקע עולה בק"א תלש יעלה ובלבד שלא יתכוין לתלוש רבי יהודה אומר אף יתכוין לתלוש ויעלה בק"א:

משנה ו

הטבל שנתמרח בכרי בדבר שאין זרעו כלה גידוליו אסורין באכילת עראי אפילו קודם מירוח כאילו נתמרח:

גידולי גידולים אסורים בירושלמי (שם) א"ר יעקב בר אידי בשם רבי יונתן עד ג' גרנות אסורות גורן הרביעי מותרת ר' שמואל בר אבדימא בעא קומי ר' מנא בתרומה עד כמה אמר לו עשו גורן רביעי כגורן ראשון מה ראשון דבר שזרעו כלה בתרומה אסור בטבל מותר אף בגורן הרביעי בדבר שאינו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר משמע דגורן חמישי אפילו בתרומה מותר:

השום כשעורה חשוב דבר שאין זרעו כלה אבל פחות מכשעורה הוי כדבר שזרעו כלה:

משנה ז

אע"פ שפירותיו טבל. שטבל היו כשזרען ואמרינן דגידולי טבל אסור בדבר שאין זרעו כלה כדתניא בסוף הנודר מן הירק (נדרים דף נח:) אלו הן חסיות הלוף השום והבצלים אפילו הכי אוכל מהן עראי וכמאן דאמר במנחות בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סז.)מירוח הנכרי פוטר דלמאן דאמר אינו פוטר מדאורייתא אפי' אכילת עראי אסורה אבל למאן דאמר פוטר ולא מיחייב אלא משום בעלי כיסין באכילת עראי לא גזור ואפילו

גזור כיון דשתלם פקע לה טבלא מינה כדאמר במנחות בפ' ר' ישמעאל (מנחות דף ע.) גבי שבולת שמרחה ושתלה ואפילו למאן דאמר כיון שמרחה טבלה לה וכי קרא עליה שם קדשה לה הני מילי במירוח ישראל דחייב מדאורייתא:

שתילי תרומה. כגון שתילי כרוב וכרשין שנטמאו ושתלן:

טהורין מלטמא. אחר שחיברו בקרקע ביטלן מתורת אוכל ואם תאמר הא דאמרינן בפ"ק דשבת (דף יז:) דגידולי תרומה תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהה לה גביה ואתי בה לידי תקלה ואכתי כיון דטהרו משהי לה גביה לאו פירכא היא דחולין דמיהן יקרים מן התרומה דחולין חזו לזרים ולטמאים ותרומה לא חזיא אלא לכהן טהור ואפילו היו נותנין לו תרומה במתנה לא היה מפסיד שדהו לזרוע תרומה דאיכא פסידא טובא:

ואסורה לאכול. בפ' כל שעה (פסחים דף לד:) פריך וכי מאחר דטהורה אמאי אסורה מלאכול ומסיק דמעלה בעלמא הוא דאין זריעה לתרומה:

שיגום. מלשון גוממו מעם הארץ דפרק הספינה (בבא בתרא דף פ:) שיחתוך ממנו כל הראוי לאכילה ובירושלמי (שם) א"ר אבהו א"ר יוחנן כיני מתני' עד שיגום וישנה וכל מה שגדל אח"כ מותר:

פרק י

משנה א

בצל של תרומה שנתנו לתוך תבשיל של עדשים של חולין שלם אינו נותן טעם מחותך נותן טעם ובצונן איירי ובירושלמי (הל' א) משמע איפכא דקאמר מתני' בבצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה אבל בצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין לא משמע כשהוא מחותך (שאין) נכנס בו טעם של עדשים ולא כשהוא שלם שנותן בו טעם עוד קאמר בירושלמי רבי אחא בשם רבי בא בר ממל מתני' כשהוציאו עדשים מימיהם שעדשים צופרות אותן שלא יבלע ודכוותה עדשים צופרות אותן שלא יתן:

ושאר כל התבשיל. היינו דקאמר בירושלמי (שם) בבצל של חולין אבל בקפלוט בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך:

צחנה. דגים קטנים כבושים כההיא דפ' הנודר מן המבושל (נדרים דף נא:) הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמורייס ואם נתן בצל תרומה בתוך הצחנה משליך את הבצלים והדגים מותרין ובלבד שיהא הכל בצורתו שלא נתערב עם הדגים:

שאין הבצל שם ליתן טעם אלא להעביר הזוהמא ואין מתיישב לפי שיטת הירושלמי דמוקי מתני' בבצל של חולין דכיון דהאי בתרומה סברא הוא דרישא נמי בתרומה ובירושלמי (הל' א) מייתי הא דתנן במסכת מעשר שני (פ"ב מ"א) דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון ומסיק ההיא דלא כר' יהודה דאמר במתני' גבי בצל שאינו אלא לסלק הזוהמא והוא הדין קפלוטות בדגים ואין כאן שבח:

ירושלמי (שם) במה דברים אמורים ביבש אבל בלח אסור בבצל של חולין אבל בקפלוט בין לח בין יבש בין שלם בין מתותך אם העביר פיטמתו כמחותך היו ב' או ג' כמחותך הן הדא דתימא בשאין בקליפה חיצונה כדי ליתן טעם אבל יש בקליפה חיצונה כדי ליתן טעם אסור:

משנה ב

ריסקו. כתשו לשון כתישה בחטים וריסוק בתפוחים ובשום ובוצר ומלילות (עדיות פ"ב מ"ו) וחלות דבש (שבת פכ"ב קמג.) ובתפוח של תרומה איירי שנתנה לתוך העיסה של חולין וכן שעורים איירי בשל תרומה ובירושלמי (שם) תני רבי יוסי מתיר רבי אחא בשם רבי יוסי ברבי חנינא מה פליגין במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מותר ר' יוסי כדעתיה כמה דו אמר תמן אין תבשילו תבשיל ברור כך הוא אמר הכא אין חימוצו חימוץ ברור דשרי גבי שבת בישול שאינו ברור בפרק כירה (שבת דף לח:) תנן לא יפקיענה בסודרים ורבי יוסי מתיר וכולה סוגיא איתא נמי התם בריש חלה ובסוף כל שעה ומשום דהוי חמץ נוקשה כדאי' בריש כל המנחות באות מצה (מנחות דף נד.) חשיב ליה חימוץ שאינו ברור ותימה הוא אי לענין פסח היה מתיר רבי יוסי והא בין רבי מאיר בין רבי יהודה אוסרין בפרק אלו עוברין (פסחים דף מג.) דלכל הפחות מדרבנן אסר רבי יהודה ואי לאו דמדמי לה לבישול מצינן למימר דלא אסר מילי אחריני דוקא אמר ר' יוסי:

מימיו מותרין. דנותן טעם לפגם מותר:

משנה ג

ר"מ אוסר. בפרק בתרא דע"ג (דף סו:) ובפסחים (דף עו:) מסקינן דר' מאיר סבר ריחא מילתא היא ור' יהודה סבר ריחא לאו מילתא היא אבל לאביי ולרבא דכ"ע ריחא מילתא היא ופליגי בפת חמה וחבית מגופה ובפת צוננת וחבית פתוחה:

משנה ד

פת של חולין מותר לזרים. דאין בה טעם כמון אלא ריח ואי משום דהוסק לא איכפת ליה דתרומה אין אסורה בהנאה:

משנה ה

והא דקדוש בשביעית. (משום דהוי מאכל בהמה) ובפרק לולב הגזול (סוכה דף מ.) אמר דעצים אין בהן קדושת שביעית דילמא הוו עצים דמשחן דהנאתן ובעורן שוה אי נמי חזי למאכל בהמה ובירושלמי פריך ואין עץ פוגם וחוזר ופוגם ומשני כמ"ד נותן טעם לפגם אסור ואפי' למ"ד נותן טעם לפגם מותר מודה דהכא אסור למה כל (שעלה) [שנפל] לתוכו תלתן הוא משביח:

משנה ו

ידלקו שאף העץ נאסר בכלאי הכרם כדאמרינן (פסחים כו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם דעיקרו נאסר:

ומחשב. דתרומה גדולה ניטלת במחשבה ודייקינן בשילהי פרק קמא דביצה (דף יג.) מדקתני חבילין שמע מינה איסורייתא טבלא ובירושלמי (הל' ג) אמר כמה היא חבילה כ"ה זירין:

ואינו צריך להפריש. על כל העץ היינו קשין שבו ואצטריך לאשמעינן דלא חייבוהו במעשרות אע"פ שטעם עצו ופריו שוה כדאמרי' בפ"ק דביצה (שם) וק"ק דהתם מסקינן דכותש קנסא דמוקי לה בטבל טבול לתרומת מעשר והכא משמע (בטובת) [לטובת] הבעלים וי"ל דמשמע ליה התם כותש חייב לכתוש:

תלתן. פינוגריק"ו וכותשין אותו במקלות:

נותן העץ עם הזרע. דמפריש מן העץ על העץ ומן הזרע על הזרע:

משנה ז

שכבשן במלח ומתקיימין:

פצועי חולין. אותן זיתים חולין שכבשן עם זיתי תרומה אם זיתי חולין נפצעו אסורין אם שלמין מותרין ומפרש בירושלמי (הל' ד) א"ר יונה זאת אומרת פצועין בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין שלימים בולעין ופולטין ועוד אינן בולעין:

מי תרומה. שכבשו בו זיתי תרומה:

משנה ח

שכבשו עם דג טהור. משנה חסרה דלא פירשה אם מותר אם אסור ובירוש' (הל' ה) תני ר"י בן פזי דג טהור טפל שכבשו עם דג טמא מליח אסור תני ר' חייא מדיחו ומותר א"ר מנא מ"ד מותר כשכבשו שניהן כאחת מ"ד אסור כשכבשן זה אחר זה תדע לך שהוא כן דתנינא או במי תרומה אסור לא שכבשן זא"ז כלומר דמי תרומה קרי מקום שכבש בו זיתי תרומה והשתא הנך ברייתות אינן מענין משנתנו דמתני' משום בריה וכבשו אורחא

דמילתא והנך ברייתות משום נתינת טעם ודבר תימה הוא דקי"ל בפרק כל הבשר (חולין דף קיא:) כבוש הרי הוא כמבושל ובמבושל אין חילוק בין בבת אחת ובין לזה אחר זה וכענין זה פי' ר"נ גבי כבש ג' כבשין בפ' מקום שנהגו (פסחים דף נב.) שהראשון נותן טעם בשני ולא שני בראשון ופירשנוה בשיטה ישרה בשביעית פ"ט וע"ק מתני' דלעיל משמע דבשלמי חולין לא בלעי ובמבושל אין חילוק בין שלמים לפצועין וה"נ בכבוש כיון דמיירי בטמא מלוח וטהור טפל ל"ל כבשו כי לא כבשו נמי ליתסר כדקי"ל בפרק כל הבשר ומיהו בזה י"ל משום דמלוח כרותח דצלי ולקמן אמתני' דחגבים טמאים שנכבשו גרסינן בירושלמי (הל' ו) א"ר יוחנן לית כאן נכבשין אלא נשלקין דכבוש הרי הוא כרותח משמע דאכולה מתני' קאי דכל היכא דתנן כבישה תנינן שליקה במקומה וצ"ל דשלוק פחות מבישול אע"ג דנקט בסוף בהמה המקשה (חולין דף עז.) עור תמור ששלקו [לאו] משום דאין מתרכך בבישול דאדרבה הבישול טפי משליקה ומתרכך יותר ומיהו בפ' כל הבשר (חולין קי:) משמע בהדיא דשליקה טפי מבישול גבי כבד אוסרת ואינה נאסרת דפליג עלה ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה ואמר שלוקה אוסרת ונאסרת [וצ"ל דהירושל' פליג עלה]:

וכל גרב שהיא מחזיק סאתים. השתא לא מיירי באיסור נתינת טעם דשיעורו בס' אלא בדג טמא שנתערב עם דגים טהורים דמיתסרי כולהו משום דבריה לא בטלה אלא כשיעור זה. גרב כד או חבית:

שמחזיק סאתים. דגים טהורים ונתערב בהן דג טמא:

משקל י' זוז. ומפרש בירושלמי (שם) שהוא [א'] מתתק"ס כיצד סאה עבדה כ"ד לוגין ולוג ב' ליטרים וליטרא ק' זוז נמצא דסאתים עולין לצ"ו מאות זוז וצ' מאות הם י' פעמים ט' מאות ות"ר [הם] י' פעמים ס' אלמא איכא ליו"ד זוז י' פעמים תתק"ס נמצא כל [עשרה] זוז אחד מתתק"ס ואח"כ אמרינן בירושלמי הורי ר' יוסי בר בון בעכברא אחד לאלף כלומר מצא אחד לאלף מותר והוא הדין אחד לתתק"ס היה מתיר והאי דבעי שיעור' רבה כ"כ משום דהוי בריה ולא בטלה ובאלף בטלה ואין ללמוד מכאן לאיסורין דבמשהו כגון חמץ בפסח דנימא דבאלף בטיל דדלמא הוי דבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל וסתם יין דבמשהו תניא בתוספתא דע"א (פ"ח) שטיפה של יין נסך אסורה ואוסר היין שבבור ואין סברא לומר בשאין שם אלף טיפין ובפ' כל הזבחים שנתערבו תנן אפילו א' ברבוא ומשמע התם בגמ' (דף עב.) דלמאן דאמר כל שדרכו לימנות ניחא דלא בטיל וק"ק בפ' גיד הנשה (חולין דף ק.) דחשיב גיד הנשה שהיא בריה וחתיכת נבילה הראויה להתכבד דעדיפא מכל שדרכו ועביד שם צריכותא ואין שוין לענין ביטול

ואין לפרש מתני' (בצירו) אלא טעם (כל) הבריה הוא דחמיר דזה אי אפשר להיות דגבי גיד הנשה תנן (דף צו:) בזמן שמכירו בנותן טעם:

רביעית הלוג מציר של דג טמא אוסר בסאתים והיינו קרוב למאתים כדאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צט:) דסאתים מאתים רביעי לוג נכי תמני והתם פריך והא"ר יהודה מין במינו לא בטיל ומשני שאני ציר דזיעה בעלמא הוא כלומר ואינו אלא מדרבנן וכן משמע בסוף אין מעמידין דמחלק גבי ספק דגים טמאים בין לטבל בגופן לטבל בצירן והא דמשמע בפ"ק דבכורות (דף ו:) שהוא מדאורייתא דפריך אלא מעתה טעמייהו דרבנן מגמל גמל ור"ש טעמא מאת הגמל הא לאו הכי חלב דבהמה טמאה שרי מאי שנא מהא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן מדפריך ציר אחלב משמע דדרשה גמורה היא וכן בפ' העור והרוטב (חולין דף קכ:) דקאמר צריכי מ"מ ציר דגים דרבנן דהתם מהטמאים דשרצים דריש כדמוכח בפ' העור והרוטב (שם)בשמעתא דהמחה החלב וגמעו דמייתי עלה דרשה דהטמאים וקאמר לכתוב רחמנא בשרצים וליגמרו הנך מיניה ואע"ג דבתורת כהנים דריש גבי [דגים] שקץ לאסור ציר ורוטב וקיפה שלהן צירן אסמכתא בעלמא הוא והא דפריך בפ' כל הבשר (חולין קיג:) מדג טהור שמלחו עם דג טמא מותר מההיא דאימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבילה וקאסר ליה רבא מהטמאים לאסור צירן שפיר פריך דקים ליה דלכל הפחות מדרבנן מיהא אסור בדגים כדתנן הכא ש"מ דלא בלעי כשמלחן זה עם זה וקצת קשה כיון דצריך קרא בשרצים ובבהמה טמאה דרשינן לה בתורת כהנים מדכתיב טמאים הם לכם ובדגים דליכא קרא לא אסר מדאורייתא היכי מייתי רבא התם ראיה מהטמאים לאסור צירן של (טיפה) [טריפה]:

משנה ט

לא פסלו את צירן. אבל ציר חגבים טמאים בפני עצמן אסור ורבי צדוק העיד דאפילו בעצמן טהור ואמרינן בירושלמי מהו טהור מלהכשיר הא ליטמא כל שהוא מיטמא ובמסכת מכשירין (פ"ו מ"ג) נמי תנן ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא:

משנה י

כל הנכבשין זה עם זה. שאחד חולין ואחד תרומה:

אלא עם החסית של תרומה. כדמפרש דהיכא דחסית תרומה בין ירק בין חסית של חולין שעמו אסור אבל עם ירק תרומה מותר חסית היינו לוף ובצלים כדפרשינן בסוף פרקין דלעיל:

משנה יא

עם התרדין של איסור כגון דתרומה או דכלאי הכרם:

של שקיא שמשקין ביד:

עם כרוב של בעל דתרומה אסור דשל שקיא בולע:

רבי יהודה אומר כל איסור והיתר המתבשלין זה עם זה והן מין אחד מותרין חוץ מן הבשר דאם בשר איסור נתבשל עם בשר היתר אסור:

הכבד אוסרת. בפרק כל הבשר אמרינן דאיירינן בכבדא דאיסורא ומשום שמנונית משום דמא מבעיא לן:

משנה יב

בתבלין אסורין. כגון תבלי תרומה וערלה וכלאי הכרם:

אפילו חלמון שלה. בירושלמי (שם) תני בר קפרא חלמון אסור וכ"ש חלב ביצים לובן ביצים קרי חלב ביצים:

מי כבשים ומי שלקות. שנכבשו בהן תרומה או נשלקו:

פרק יא

משנה א

דבילה וגרוגרת של תרומה:

שהיא מאבדן. שדרך לסוחטן להוציא מימיהן כתבלים ואחר כך משליכן אבל היכא דלא סחיט להו שרי כדמפרש בירו' (הל' א) נותן דבילה וגרוגרת בתוך המורייס כדרך שנותן תבלין ובלבד שלא יסחטם להוציא מימיהן ובתבלין מותר:

מורייס ציר דגים מלוחים:

נותנין יין תרומה למורייס. פלוגתא בירושלמי (שם) דתני יין למורייס דברי רבי מאיר ר"א בר"ש אוסר ולפיכך אם עבר ונתנו ר"מ אוסר לזרים ור"א מתיר מר סבר לעבורי זוהמא עביד ומר סבר למתוקי טעמא ובפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף לד.) לענין יין נסך גבי מורייס אומן אמרינן דטעם ראשון ושני דנפיש שומנייהו [לא צריך למירמי בהו חמרא] שלישי דלית ביה שומן רמי ביה חמרא:

אין מפטמין את השמן. של תרומה לשום בו תבלין ושרשי בשמים שבולעין את השמן ואזיל לאיבוד דשרשים לא מיתבלי:

יינומלין. יין ודבש ופלפלין:

אין מבשלין יין של תרומה. דרך לבשלו כשהוא תירוש ונותנין בו דבש ומתעלה ביותר:

מפני שהוא ממעיטו. בירושלמי (שם) ר"א ורבי יוחנן חד אמר מפני שממעיטו משותיו שאין כל אדם שותה יין מבושל כיין חי דמבושל חזק ביותר:
מפני שהוא משביחו. דמתקיים יותר וההיא דסוף פ"ב דלעיל (מ"ו) לא קשיא דר"י אדר' יהודה כדפרשינן שם:

משנה ב

חומץ סתוניות. ענבים שמתבשלים בסתיו יינן חומץ ושאר כל מי פירות חוץ מיין ושמן מחייב קרן וחומש זר האוכלן בשוגג ורבי יהושע פוטר בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) פליגי בדון מינה ומינה ואוקי באתרא:
לא מנו חכמים ז' משקין כמוני פטומין. כלומר אין חכמים מפטמין שמונין במיני בשמים שלהן שלא בדקדוק שמונין וחוזרין ומוסיפין אלא בדקדוק גדול מנו במס' מכשירין (פ"ו מ"ד) שבע משקין ולא יותר ובירושל' (הל' ב) א"ר יוחנן בשם ר"ש בן יוחי אם יאמר לך אדם ח' משקין הן אמור לו הרי טל ומטר מין אחד הוי [ומנו אותן חכמים שנים] אי הוייא חורן לא הוי מתנינה בפ' בתרא דמכשירין מנו חכמים הטל ומים בשנים שהיתה קבלה בידן שבע משקין ואם היה אחד שלא מנו היו מונין אותו וטל ומטר היו מונין [בא'] תניא דבש תמרים ר"א מחייב במעשר א"ר נתן מודה היה ר"א שזה פטור מן המעשר אבל היה אומר ר"א לא יאכל מן הדבש עד שיתקן התמרים ומודה ר"א שאם תקן את התמרים כאן ודבשו באספמיא שפטור דבש תמרים רבי אליעזר מטמא משום משקים אמר רבי נתן מודה היה רבי אליעזר שאין מטמא משום משקין על מה נחלקו על שנתן לתוכו מים שר"א מטמא משום משקין וחכמים אומרי' הלך אחר הרוב ירוש' (שם)על דעתיה דר' נתן ר"מ ור"א בן יעקב ור"א אמרו דבר אחד דר"מ דאמר אין מי פירות בטלים לעולם ר"א בן יעקב דאמר ציר טהור שנפלו לתוכו מים כל שהוא טמא וההן ר"א דהכא מה טעם דר"א וכל משקה (ויקרא יא) מה טעמא דרבנן דכתי' אשר ישתה (שם) ובמסכ' בכורות (דף כג:) מייתי הא דר"א בן יעקב:

משנה ג

אין עושין תמרים דבש. בתמרים של תרומה ומעשר שני איירי כדתני סיפא:
ושאר כל הפירות. דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתוניות משום דחשיבי אצטריך למיתנינהו:
משום ערלה הך וההיא דאין מביאין בכורים מוקי בפ' העור והרוטב (חולין דף קכ:) כר' יהושע וגבי בכורים כתיב (דברים כ"ו:י') את ראשית פרי האדמה ותני רב יוסף פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא והא דמייתי דבכורים

מקמי ההיא דערלה דשמעתא דהתם איירי בבכורים ובפ' כל שעה (פסחים כד:) משמע דאין לוקין משום ערלה על היוצא משאר פירות דזיעה בעלמא הוא ובפרק העור והרוטב משמע דטעמא מקרא דאוקי לה כר' יהושע דאמר דון מינה ואוקי באתרא וגמר לה לה מבכורים ותרומה והדר מייתי לערלה פרי פרי מבכורים ועוד קשה טפי דאמר בפר' כיצד מברכין (ברכות דף לח.) דמברכין על דבש תמרים שהכל ומוקי לה כרבי יהושע דזיעה בעלמא הוא ומשמע דהיינו טעמא דרבי יהושע:

על גבי המזבח. שמן למנחות ויין לנסכים:

משנה ד

עוקצי תאנים. אמרינן בירושלמי (הל' ג) רבי זעירא בשם רבי אליעזר אומר מתניתין במובלעים באוכל:

כליסין. מיני פירות כדאמר באלו טרפות (דף סז:) יתושין שבכליסים:

משנה ה

וכן עצמות קדשים. תימה במאי עסקינן אי לפני זריקה כולהו אסירי ואפילו מעילה איכא בקדשי קדשים דאין כאן שעת היתר לכהנים אי לאחר זריקה לרבה כולהו שרו ולרבי אלעזר של עולה אסורין ושל אשם וחטאת כולם מותרין כדאי' בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פו.) וי"ל דהכא איירי בקדשים הטובלין דומיא דתרומה ובעצמות דחזי קצת לאכילה ומשום נותר כדמוקי לה בירושלמי (הל' ד) אמר רבי יוחנן בגרעיני אגסין וקרוסטומלים היא מתניתין אמר ר"א ואפילו תימא בגרעיני הרוטב במחוסרות למצמץ והא תנינן עצמות קדשים אית לך מימר במחוסרות למצמץ לא בראשי כנפים והסחוסין אתא רבי אבהו בשם ר' יוחנן בראשי כנפים והסחוסין היא מתניתא:

המורסן. של תרומה מותר לזרים:

של חדשות. אמר בירושלמי (שם) אלו הן חדשות כל זמן שהבריות רגילים לחבט ר' אתא אומר עד שלשים יום:

בדרך שהוא נוהג בחולין כך ינהוג לתקן את התרומה ואין בהן משום מאבד תרומה כשמשליך את המותר:

בירושלמי (שם) א"ר אבהו בשם רבי יוחנן כן הוא שיעורא והתניא מסלת בחטים כל שהוא רוצה מקנב בירק כל שהוא רוצה מסלת שמוציא מסאה קמח של תרומה קב קביים סולת מצניע את השאר ואינו מאבדן:

משנה ז

מטפח. בפסת ידו מאסף השמן בדופני החבית:

משנה ח

נותן לתוכה חולין. ולא חשו חכמים לשמן תרומה הנדבק בדופני הכלי:
הרכינה ומיצה. בפרק המוכר את הספינה תנן הרכינה ומיצה הרי היא של מוכר והתניא הרכינה ומיצה הרי היא תרומה ושני משום יאוש בעלים נגעו בה:
תרומת מעשר של דמאי נותן לכהן. ואם נשאר בידו אחד מח' שבשמינית שבלוג לא חייבוהו חכמים להחזיר לכהן ובירושלמי אמר הדא דתימא בטמא אבל בטהור אפילו כל שהוא צריך להחזיר בדמאי אבל בוודאי בין טמא בין טהור בין רב בין מעט צריך להחזיר:
ירושלמי (שם) תני רבי חלפתא בן שאול קדרה שבישל בה תרומה מגעילה ג' פעמים בחמין ודיו אמר רבי בא ואין למדין ממנה לענין נבלה אמר רבי יוסי קשיתה קומי רבי בא תרומה בעון מיתה ונבילה בלאו ואת אמר' הכין אמר ליה כמ"ד קיבלו עליהן את המעשרות רבי יוסט' בשם רבי בעא קומי רבי מנא תנן הרכינה ומיצה הרי זו תרומה ואת אמר' הכין אמר ליה כאן על ידי האור הוא נגעל פירוש קדרה של חרס ואף על גב דחרס אינו יוצא מידי דופנו בתרומה הקילו לפי שמאליהן קיבלוה כמו שפירשתי בשביעית (פ"ו מ"א) סבר תרומה בזמן הזה דרבנן ופריך ממה שמחמיר במתניתין גבי הרכינה לא היה לנו להקל ומשני שהאור מגעילה ואין זו קולא ויש ללמוד ממתני' דהני גתות שדרך בהן נכרי כשבא ישראל לנגבן מכבד כדרכו ואין מחייבין אותו ללקט החרצנים שבין הגתות כדאשכחן במתני' המפנה חטים של תרומה מן המגורה ונותן לתוכה חולין ונוהג בהן מנהג חולין לאכול הזרים ושלא לשומרן בטהרה דאין זה מבטל איסור לכתחלה שלא נתכוון לבטל ומיהו כוס שפינו ממנו יין נסך לא שרי למרמי ביה חמרא אע"ג דתנן גבי חבית תרומה ולא חייבוהו לטפח לא דמי דההיא לא איירי ברוצה לתת לתוכה חולין ולהאכיל לזרים אלא לענין איסור תרומה איירי ולא חיישׁ במה שמתייבש כוס של שמן והולך וכלה ועוד היה ראוי לפרש בשנשפכה לארץ כעין טיפוח דמס' שבת בפ' חבית (שבת דף קמג:) אי לאו משום דלא קתני הכא חבית שנשברה כדקתני התם ובהדיא אמרינן בפר' אין מעמידין (עבודה זרה דף לג.) דקנקנים של נכרים אסור למירמי בהו חמרא וכסי משכשכן במים ומיהו אין ראיה מזה לדידן דסתם יינן שבכל הגמרא אסור בהנאה ואוסר במשהו אבל עכו"ם דבזמן הזה היה אומר רבי שמואל שהן כתינוק שאינו יודע בטיב עכו"ם ומשמשיה ולא מיתסר בהנאה אלא בשתיה ואינו אוסר אלא בס' לפי מה שפסק רבינו תם דמין במינו בס':

משנה ט

כרשיני תרומה. עיקרן למאכל בהמה דאי עיקרן לאדם אסור ליתנם לבהמה משום הפסד תרומה מ"מ לאדם מיהא חזו דאין תרומה ומעשר אלא במידי דחזי לאדם כדאמר בריש כלל גדול (שבת סח.):

לא יאכילנה כרשיני תרומה. אף על גב דשריא בהנאה לישראל מדתנן (פ"ג דעירובין דף כו:) מערבין לישראל בתרומה אמר ר"ת דהנאת כילוי אסירא כשנעשין בשביל ישראל כגון אכילה והדלקה וכדאסרינן להדליק במבואות האפלין שלא ברשות כהן ובפרק במה מדליקין (שבת דף כו.) גבי אין מדליקין בטבל טמא דרשינן משמרת תרומתי (במדבר יא) בשתי תרומות הכתוב מדבר בתרומה טהורה ובתרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה נמי משעת הרמה ואילך בתרומה טהורה היינו אכילה ממש דטבל שרי בהנאה ודומיא דהכי מרבה טבל טמא כעין אכילה דהיינו הדלקה והסקה דאין בטמאה אכילה ודומיא דאכילה הנאת כילוי ומינה ילפינן מה תרומה טהורה אכילתה אסורה לזרים אף טמאה אכילתה אסורה לזרים כגון הנאת הסקה אבל שאר הנאות לא כי היכי דלא אסרינן שאר הנאות קודם הרמה והנאת כילוי נאסר כההוא מעשה דר' פנחס בן יאיר בפ"ק דחולין (ד"ז) ואמרינן מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת הא לאו הכי לא והא דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לד.) אבא שאול גבל של בית ר' והיו מחמין לו חמין בחטין של תרומה אומר ר"ת דהיינו לכהנים של בית ר' והא דאמר אין מדליקין בטבל טמא ה"ה בטבל טהור וגם בקונט' פי' כן כ"ש בטבל טהור והר' משה בר' אברהם דחה דהא דאין מאכיל ישראל לבהמתו כרשיני תרומה משום דכתי' (ויקרא כ"ב:י"א) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו ואפילו נפש בהמה במשמע כדאמר בפ"ב דביצה (דף כא:) אך אשר יאכל לכל נפש ומשמע דוקא דכהן אבל דישראל לא ובתורת כהנים דרשי' לה גבי בהמה בפרשת אמור ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו הם אוכלים ואין בהמה אוכלת יכול לא תאכל בכרשינים ת"ל נפש ובגמרא נמי מייתי הכא בירושלמי ומיהו אמת הוא דלכלות בשביל ישראל אסור בלא אכילה כגון הדלקה כדמוכח סיפא דמתני' [דאין מדליקין במבואות האפלות אלא ברשות כהן] ובירושל' משמע דרשות כהן אחולין דוקא קאי דקא בעי מתני' על גבי חולין ברשות כהן הא קמייתא אפילו שלא ברשות כהן ש"מ דמדאורייתא כל הנאות מותרות לישראל ועוד דאמר בירושלמי בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה בשמן שרפה ומדלקת וצ"ל דאף דמדרבנן אסור הנאת כילוי בצורך רבים לא גזור כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות ומבואות האפלין ובת ישראל המדלקת מכהנת

לא אחמור כולי האי לאסור לטבול הפתילה בשמן א"נ מתחלה התירו משום סכנה ושוב לא אסרו כדאמר בירושלמי (הל' ה) ר' הונא בשם ר' ינאי שעת משלח' זאבים היתה ולא עמד ב"ד וביטל כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד ובינול אף הכא לא עמד ב"ד וביטל פי' כדאמרינן תמן במס' שביעית בירושלמי בפר' בראשונה (הל' ב) ומהאי טעמא דפרשינן ניחא ההיא דאבא שאול גבל של בית רבי אפילו לצורך זרים דצורך רבים היה שרוב תלמידים סמוכין עליו ומפרנסן כדאמרינן בכיצד מעברין (דף נג:) ידאון נשריא לקניהון ותימה דבמס' שביעית פ"ח בירושלמי אמר הכי אין סכין שמן שביעית במרחץ אבל סך הוא מבחוץ ונכנס ולא מדליקין בשמן שרפה לא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ושמא פליגא אמתני':

כהן ששם פרה מישראל. ביבמות בפרק אלמנה (סו:) פירש בקונטרס כששכרה הימנו מתנה עמו להחזירה בדמים הללו שאם תכחיש או תאנס יתן דמים ואי אפשר לומר כן דכי האי גוונא איכא איסור רבית כדמוכח בפרק איזהו נשך אלא צריך להעמידה בשואל:

משנה י

שמן שרפה. מפרש בבמה מדליקין (דף כג:) שמן תרומה שנטמא:

בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות אפלין. כל הני בלא כהן מותר כדאיתא בירושלמי (הלכה ה) דאמר ר"ש בר אבא בשם רבי יוחנן כיני מתני' על גבי חולין ברשות כהן הא קמייתא אפי' שלא ברשות כהן:

מדליקין בבית המשתה. של ישראל דהכהנים אוכלין במשתה:

אבל לא בבית אבל. ואמרינן בירושלמי (שם) מה טעם דר' יהודה בבית המשתה על ידי דמניהון נקיים לא מתעסקין ביה כלומר לא חיישינן שמא יהא ממשמשי הסעודה ויוליך הנר להדליק לעצמו בלא כהן דירא הוא בשמן הטמא שלא יטמאו כליו טהורין בבית האבל על ידי דמניהון צואין מתעסקין ביה מה טעם דרבי יוסי בית האבל על ידי דאינון כניעין לא מתעסקין ביה בית המשתה על ידי דאינון פחוזין מתעסקין ביה ור"מ בבית האבל סבר כרבי יהודה בבית המשתה כר' יוסי ר"ש בבית המשתה כרבי יהודה בבית האבל כר' יוסי ופוסק שמואל בירושלמי הלכה כר"ש ירושלמי תני בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה בשמן שרפה ומדלקת: